

Nieuwsbrief

Jaargang 5 nr. 4

- 16 november 2004
- V.U.: Marianne Regelbrugge
- Maria Theresiastraat 114
- 3000 LEUVEN
- Tel: 016/ 22 63 88
- Fax: 016/ 22 74 82
- Bank: 736-0001066-63
- E-mail: suggnome@wol.be

REDACTIONEEL

Tijdens het installeren van het documentatiecentrum op ons secretariaat kwamen me een stapel 'oude' nieuwsbrieven ter handen. In de rubriek redactioneel van de Nieuwsbrief van mei 2001 vergeleek Frederik Bullens (toenmalig coördinator Suggnomè) de herstelbemiddeling nog met de kiemen van een fruitboom, waarbij na het zaaien de grootste zorg dient te gaan naar de groei en de bloesem, waarbij onkruid tijdig moet worden gewied, waarbij op tijd en stond de regen en de zon de kiemen moeten voeden. We zijn nu drie en een half jaar verder en kunnen met enige fierheid vaststellen dat het klimaat in België zo slecht niet is, dat de zaadjes gekiemd zijn, en dat de kleine plantjes zijn uitgegroeid tot jonge, maar standvastige bomen. Hieraan is veel (en soms wanhopig) werk voorafgegaan, maar niettemin kunnen we niet anders dan vaststellen dat de bemiddelingspraktijk vandaag haar vruchten afwerpt.

We buigen terug op een praktijk van herstelbemiddeling voor meerderjarigen in 9 Vlaamse arrondissementen. De diensten geraken stilaan gekend, onze partners blijven halsstarrig investeren in medewerking, de dossiers zwengelen aan. Dit stelt ons nog

niet in de comfortabele positie om op onze lauweren te rusten, en dat is maar goed ook. Toch blijken onze inspanningen geen maat voor niets. We zijn dan ook meer dan verheugd dat dader slachtoffer bemiddeling voor minder- en meerderjarigen (en meer algemeen het herstelrecht) nu ook op de politieke agenda staat. Net als bemiddeling in familiezaken, schuldbemiddeling of handelsbemiddeling lijkt herstelbemiddeling in strafrechtelijke context een maatschappelijke consensus weg te dragen. De wettelijke vertaalslag betekent onmiskenbaar een politieke keuze om herstelrecht en bemiddeling een structurele plaats te geven in de samenleving en binnen Justitie. Meer dialoog en interactie tussen de partijen, de samenleving en Justitie. Hiermee wordt een belangrijk signaal gegeven. In die zin kijken wij de nieuwe ontwikkelingen met zeker vertrouwen tegemoet.

Hoe de wettelijke verankering concreet zal geoperationaliseerd worden, is een andere zaak. We kunnen alleen maar hopen dat deze gegeerde kans gegrepen wordt om inhoudelijke discussies aan te gaan, om het gesprek tussen Justitie en de Gemeenschap vlot te trekken, om ook zelf de hand in eigen boezem te steken en heikele

Van de redactie	1
<i>La nouvelle réforme est arrivée: de revival van het beschermingsmodel en de ondraaglijke last van de jeugddelinquent</i>	3
<i>De bescherming van de delinquente jeugd: a never ending story?</i>	8
<i>Eerste bedenkingen bij (nieuw) ontwerp van wet van Onkelinx van november 2004</i>	14
<i>Brieven uit de gemeente Oudenaarde</i>	21
<i>Verslag van de driedaagse vorming: 'Bemiddelen met Allochtonen' september 2004</i>	25
<i>Aanbod herstelbemiddeling op het niveau van de zitting te Gent</i>	28
<i>Verslag samenspraak 24 september 2004</i>	30
<i>Goed om weten</i>	34
<i>Samenspraak 10 december 2004</i>	36

discussiepunten niet te mijden. Mogelijk zal dit verregaande gevolgen hebben voor onze eigen organisatie en voor onze medewerkers. Blijft Suggnomè werkgever of wordt het werkgeverschap gedecentraliseerd? Waar komen de bemiddelaars dan terecht? Zal een en ander gevolgen hebben voor de jobinhoud? En wat gebeurt er met de forumopdracht? Veel onzekerheden, dat is duidelijk. Een reden te meer voor ons om de werkzaamheden hierover met argusogen te volgen.

Maar ook in het jeugdbeschermingsrecht bieden zich belangrijke ontwikkelingen aan, en precies hierover gaan deze nieuwsbrief en de volgende samenspraak. In het voorontwerp van wet tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming (Onkelinx)(1) neemt de herstelgedachte een prominente plaats in, en krijgen onder andere bemiddeling en herstelgericht groepsoverleg een wettelijke basis. In welke mate dit voorontwerp in zijn globaliteit beantwoordt aan de noden van de cliënten is nog maar de vraag. Wij gunnen u in dit nummer toch al de mening van enkele auteurs. Vooreerst licht Jenneke Christiaens de krachtlijnen van dit voorontwerp toe, zonder er zich van te weerhouden enige bedenkingen hierbij te formuleren. Vervolgens ontsnapt het voorontwerp niet aan de blik van Els Dumortier, die kritische noten plaatst bij de belangrijkste pijlers van het voorontwerp. Tot slot buigt Hilde Geudens zich over twee specifieke thema's van het nieuwe ontwerp: het herstel en het geschreven project.

Als dit onderwerp u interesseert, mag u beslissen de volgende samenspraak niet missen. Op 10 december zullen Sarah D'Hondt (kabinet Onkelinx), Nicole Caluwé (eerste substituut jeugdparket) en Min Berghmans (OSBJ) onder leiding van moderator Geert Decock (advocaat) in debat treden over het voorontwerp. Met mekaar en ook met u! Wij raden dan ook met klem aan om de teksten van het voorontwerp vooraf al eens door te

nemen. U vindt ze terug op de website van de OSBJ.

Verder biedt deze Nieuwsbrief u nog een bijdrage van Frederik Bullens, die in zijn laatste Brieven van de gemeente Oudenaarde ongezouten terugblijkt op het internationaal colloquium van het European Forum for Victim Offender Mediation, dat in oktober doorging in Boedapest. Tina Jammaers en Kristel Buntinx beschrijven op hun beurt hun ervaringen van de opleiding die ze genoten rond 'bemiddelen en allochtonen'. Tot slot licht Dominique Bataillie het project herstelbemiddeling op zittingsniveau in het arrondissement Gent toe. Ik wens u veel leesplezier en hoop u te mogen verwelkomen op 10 december!

An Marchal

Forumwerker Suggnomè

1. Voorontwerp van wet tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming en het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, zoals goedgekeurd door de Ministerraad van 22 oktober 2004, met het oog op de indiening in de Kamer.

La nouvelle réforme est arrivée:
de *revival* van het beschermings-
model en de ondraaglijke last van
de jeugddelinquent.

Bij het ter ziele dragen van het voorontwerp Verwilghen deed er zich een opmerkelijke wending voor in het debat over de hervorming van de jeugdbescherming. Na tientallen jaren van discussie en kritiek op het beschermingsmodel bleek plots het afstappen van dit model en een nieuwe codificatie van het jeugd(sanctie)recht een brug te ver te zijn voor het Belgische bestel. Van een jeugd-sanctierecht is vandaag helemaal geen sprake meer. Minister van Justitie Onkelinx plaatst zich met haar nieuw voorontwerp expliciet aan het roer van deze wending. In haar kadernota zette zij klaar en duidelijk de toon:

"(e)en globale invraagstelling van de filosofie van de wet van 1965 is niet (meer?) op zijn plaats". Na een brede consultatieronde betreffende het voorlopige voorontwerp (maart-april 2004), ligt nu een formeel voorontwerp op tafel dat op korte termijn aan het parlement zal voorgelegd worden. Op 22 oktober 2004 gaf de ministerraad zijn goedkeuring aan dit *voorontwerp van wet tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming en het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd*. Een hele mond vol ... maar, wat houdt de hervorming Onkelinx precies in?

Een gestructureerd en helder antwoord geven op deze vraag is geen sinecure. Het voorontwerp is een complex en soms verwarrend juridisch stuk waarin zeer diverse kleine en grote wijzigingen aan de bestaande wetgeving worden voorgesteld. Ik zal trachten om de centrale en enkele opmerkelijke hervormingspistes op een rij te zetten.

1. De jeugdbescherming werkt ... behalve voor sommigen

Zoals reeds aangestipt, gaat de minister uit van het behoud van het beschermingsmodel zoals het in de jeugdbeschermingswet van 1965 werd uitgetekend. De Minister stelde dit expliciet in haar kadernota. In de Memorie van Toelichting wordt deze stelling herhaald: "Dit ontwerp is er (...) niet op gericht de filosofie van de wet van 8 april 1965 integraal ter discussie te stellen" (Memorie van Toelichting, p. 4). Vandaag wordt geponeerd dat de jeugdbescherming in de meeste gevallen werkt en slechts beperkingen kent ten aanzien van een specifieke groep, m.n. de recidivisten en/of wanneer sprake van zware criminaliteit. Opvallend is dat deze "stelling" over de effectiviteit van de bestaande jeugdbescherming op geen enkele manier wordt onderbouwd. Ze geeft echter wel aanleiding tot één van de centrale dimensies van deze hervorming: de uithandengeving. Immers, wanneer men deze uitzonderlijke procedure gebruikt, wordt, aldus de Memorie van Toelichting, erkend dat het specifieke stelsel voor minderjarigen gefaald heeft (Memorie van Toelichting, p. 26). De uithandengeving bestond reeds en werd bovendien in 1994 versoepeld. De vandaag voorgestelde hervorming is driedelig. Ten eerste wil men de procedure versnellen door kortere proceduretermijnen in te voeren (Art. 22 Voorontwerp). De grondrechten van jongeren (en dus het IVRK) bepalen immers dat ook voor jongeren de redelijke termijn geldt. Ten tweede wordt er een bijzondere correctionele kamer opgericht waarnaar de uithandengegeven jongeren zullen verwezen worden (Art. 33 Voorontwerp). En ten derde zal de eventuele opsluiting van deze minderjarigen gebeuren in een federaal gesloten centrum (Art. 28 Voorontwerp). Dit betekent dat de huidige instelling in Everberg (of een nieuwe bijkomende jeugdgevangenis!) de bestemming wordt van jongeren tegen wie de uithandengeving gevorderd werd, jongeren die in voorhechtenis geplaatst worden alsook zij die veroordeeld worden tot een gevangene-

nisstraf. En hier hangt de klepel van deze dimensie van het hervormingsvoorstel. De hervorming beoogt het uitbouwen van een specifiek op jongeren gericht federaal penitentiair antwoord. Het realiseren van dit specifieke aanbod kan een belangrijk aanzuigend effect hebben op de tot nog toe uitzonderlijke toepassing van de uithandengeving.

2. De aanhouder wint: alternatieven voor de plaatsing

Een tweede centrale dimensie van de hervorming is het uitwerken en het “verwettelijken” van alternatieven voor de plaatsing. In de Memorie van Toelichting wordt gesteld dat het beroep dat gedaan wordt op de opsluiting en plaatsing moet verminderen (Memorie van Toelichting, p. 5). De voorkeur moet daarom worden gegeven aan het behouden van de minderjarige in zijn leefmilieu. En, *last but not least*, beoogt men met deze hervorming de minderjarige “de kans te geven” om zelf voor herstel te zorgen. Enkel dit laatste kan als een echte nieuwigheid op het vlak van de doelstellingen begrepen worden en is tekenend voor de opkomst van het slachtoffer, nu òòk in jeugdzaken. Het voorkomen en verminderen van de plaatsing en de voorkeur om de minderjarige te behouden in zijn of haar leefmilieu staan sinds 1965 op het programma.

Ter realisatie van deze doelstellingen voorziet de hervorming in drie belangrijke pistes. Ten eerste zal het OM “nieuwe” bevoegdheden krijgen. Ten tweede krijgt de jeugdrechter nieuwe en dus meer maatregelen ter beschikking. En ten derde zal het herstelgericht model als bijkomende en aanvullende afhandelingmogelijkheid een wettelijke regeling krijgen.

2.1. Wat betreft de nieuwe bevoegdheden van het parket kunnen we opmerken dat vooral de huidige praktijk van bemiddeling op parketniveau tot deze nieuwe (nu wettelijke) mogelijkheden zal behoren (art.12 Voorontwerp). Aan

het voorstel tot bemiddeling worden duidelijk voorwaarden gekoppeld die de vrijwilligheid moeten garanderen alsook het vermoeden van onschuld niet teveel schenden (erkenning van de feiten en aanwijzingen van schuld). In het voorontwerp wordt aan het volbrengen van de bemiddeling expliciet een verval van strafvordering verbonden. In deze zin wordt de herstelbemiddeling op het niveau van het parket een daadwerkelijk “alternatief”.

Naast het voorstellen van bemiddeling, zal de procureur de minderjarige en zijn ouders ook mogen “berispen” of zoals het voorontwerp het omschrijft: hen herinneren aan de wet en de risico’s die zij lopen (art. 11 Voorontwerp). Tenslotte zal de procureur ook de bevoegdheid krijgen om de “onverschillige” ouders van een minderjarige die erkent een als misdrijf omschreven feit te hebben gepleegd, voor te stellen een ouderstage te volgen (art. 10 Voorontwerp). Deze laatste mogelijkheid past in het kader van een versterkte aandacht voor de “slechte ouder” die deze hervorming tekent (zie infra punt 3).

De vooropgestelde hervorming voorziet dus in een versterking van de reactiemogelijkheden van het openbaar ministerie ten aanzien van jongeren die verdacht worden van feiten. Men kan zich natuurlijk nog altijd de vraag stellen of een “verwettelijking” van een formele maatschappelijke reactie door het openbaar ministerie wel past vanuit een rechtenperspectief. Alvast moet opgemerkt worden dat het “voorstellen” van een gemeenschapsdienst of andere vormen van alternatieve sanctionering en diversie op parketniveau *niet* verwettelijkt worden. Niet gehinderd door een gebrek aan wettelijke grond in het verleden, blijft de vraag dan natuurlijk in hoeverre de bestaande praktijken zich zullen voegen naar deze nieuwe wetgeving.

2.2. Een belangrijke tweede piste betreft de uitbreiding van de mogelijke maatregelen die de jeugdrechter en de jeugrechtbank kan op-

leggen aan MOF-minderjarigen (Art. 4 Voorontwerp). De bestaande 4 mogelijke maatregelen zoals reeds geformuleerd in art. 37 Jeugdbeschermingswet worden opgetrokken tot 12 mogelijke autonome maatregelen. De meest in het oogspringende nieuwkomers zijn: de herstelgerichte maatregel, de intensieve educatieve begeleiding door een referentieopvoeder, de (autonome) prestatie van opvoedkundige aard (maximum 150 uur), de ambulante behandeling, de verwezenlijking van een positieve prestatie bestaande uit een opleiding of een georganiseerde activiteit.

Naast de uitbreiding en verzelfstandiging van de maatregelen moeten we er echter op wijzen dat het voorontwerp voorziet in een soort cumulatieve menuoptie. De jeugdrechter kan een combinatie van maatregelen opleggen, wat de diversiteit uiteraard sterk vergroot. Daarbovenop kan de jeugdrechter het behoud van de minderjarige in zijn leefmilieu ook nog eens afhankelijk maken van bijkomende voorwaarden (Art. 4, 3° Voorontwerp). Opmerkelijk is dat naast de vroegere voorwaarden (onderwijs, prestatie en pedagogische of medische richtlijn) ook de betaalde arbeid ter vergoeding van het slachtoffer, het volgen van een leerproject, het deelnemen aan sport of culturele activiteiten en verbodsmaatregelen (zoals het verbod op contact met personen, op het bezoeken van plaatsen of het verrichten van activiteiten) werden opgenomen.

Zeer vernieuwend is het voorstel om de minderjarige een eigen verbintenissenproject te laten voorleggen aan de jeugdrechter (Art. 4, 4° Voorontwerp). Filosofie van deze piste is de minderjarige een actieve rol te laten vervullen in het bepalen van de op te leggen maatregelen. Op deze wijze beoogt men de intrinsieke motivatie van de minderjarige te mobiliseren. Dit soort van contractueel pedagogisch handelen met minderjarigen is al in vele opvoedingspraktijken gangbaar. Maar de methodiek formeel introduceren in de context van de gerechtelijke procedure is wel nieuw te noemen. Enige behoedzaamheid is daarbij

op zijn plaats. De participatie van de jongere in zijn eigen “straftoemeting” is niet vrijblijvend. Gezien de dwang van de gerechtelijke context kan dit immers snel leiden tot een uitholling van de pedagogische essentie van *empowerment* die deze methodiek voorstaat. Het voorontwerp voorziet vijf mogelijke verbintenissen waaruit de jongere er één of meerdere kan voorleggen: verontschuldigen, het herstellen van de schade, deelname aan een herstelgerichte maatregel (bemiddeling of Hergo), een programma tot herintegratie in het schoolleven, het volgen van een leerproject en het volgen van een ambulante behandeling (psychologisch, seksuele opvoeding, alcohol of drugverslaving).

Met het oog op het verminderen van het aantal plaatsingen stelt het voorontwerp expliciet: “De maatregelen omschreven in 1° tot 6° (behoud in eigen leefomgeving) verdienen de voorkeur. Plaatsing in een open afdeling verdient de voorkeur boven een plaatsing in een gesloten afdeling” (Art. 4 2° Voorontwerp, p. 6.). Deze verkondigde subsidiariteit wordt bovendien versterkt omdat het voorontwerp voorziet in een selectieve toegang tot de plaatsing in zowel open als gesloten opvoedingsafdelingen van de gemeenschapsinstellingen (Art. 4, 5° Voorontwerp) én in een strikte motiveringsplicht (art. 4, 6°, Voorontwerp). Opmerkelijk is dat deze plaatsing in een opvoedingsafdeling wordt gekoppeld aan de ernst of aard van de feiten, aan de leeftijd en aan recidive. Het herintroduceren van strafrechtelijke criteria ten aanzien van het bepalen van een beschermingsmaatregel is natuurlijk een eigenaardige zaak, aangezien in het beschermingsmodel het bepalen van de maatregelen fundamenteel enkel steunt op de inschatting van de persoonlijkheid van de minderjarige en zijn milieu.

In aansluiting hierop moeten we nog vermelden dat het voorontwerp beoogt om de beslissingen van de jeugdrechter te objectiveren. Deze objectivering tracht men te realiseren door enerzijds een expliciete motiverings-

plicht in te voeren (Art. 4, 6°, Voorontwerp) én anderzijds de bepaling van de maatregelen te koppelen aan factoren waarmee de jeugdrechtbank rekening dient te houden (Art. 4, 1° Voorontwerp). Naast de basis elementen uit het beschermingsmodel, m.n. de persoonlijkheid van de minderjarige en zijn leefomgeving, duiken ook hier meer strafrechtelijke criteria op de voorgrond. Zo zal de jeugdrechter in de toekomst ook expliciet de ernst van de feiten, de omstandigheden en de gevolgen van het misdrijf, alsook recidivekenmerken in rekening moeten brengen bij zijn beslissing. Ook de openbare veiligheid én de veiligheid van de betrokkene moeten de beslissing van de jeugdrechter sturen. Opnieuw kunnen we de bedenking maken dat op deze manier een veeleer strafrechtelijke logica zijn plaats verwerft, eerder dan het gehuldigde beschermingsmodel. Meest opmerkelijke factor echter waarmee de jeugdrechter zal kunnen rekening houden in zijn beslissingsproces is “de mate waarin de behandelingswijzen, de vormen van opvoedkundige trajectwerking of enige andere middelen daartoe beschikbaar zijn” (Art. 4, 1° Voorontwerp). Het is uiteraard bekend dat de praktijk van uitvoering van beschermingsmaatregelen kampt met wachtlijsten en plaatstekorten. Door hier in de wet te laten inschrijven dat de jeugdrechter formeel het tekort aan aanbod en/of aan plaats kan invoeren om de minderjarige een andere dan de meest geschikte maatregel op te leggen, lijkt ons een wel erg betwistbare regel. Het zou een kleine revolutie veroorzaken mocht de gewone strafrechter in zijn straftoemeting rekening mogen houden met het gebrek aan plaats in de gevangenissen om dan geen gevangenisstraf te moeten uitspreken.

2.3. De derde belangrijke piste betreft de wettelijke introductie van het herstelgericht model (Art. 5 Voorontwerp). Voorgesteld wordt om een nieuw artikel 37*bis* op te nemen waarin twee herstelgerichte maatregelen worden erkend: de bemiddeling en het herstelgericht groepsoverleg. Deze herstelgerichte

maatregelen kunnen te allen tijde en aanvullend voorgesteld en uitgevoerd worden. Belangrijk is dat de volledige vrijwilligheid vanwege de betrokken personen als algemene voorwaarde moet gelden. Bovendien stelt het voorontwerp dat in geval van mislukking van de herstelgerichte maatregel noch de erkenning van de feiten, noch het verloop of het resultaat van de maatregel ten nadele van de jongere kunnen worden gebruikt. Deze mooie principes zijn uiteraard essentieel vanuit een puur herstelrechtelijk perspectief. Maar de vraag blijft of deze principes de toets van de praktijk kunnen doorstaan. De verdere wettelijke omkadering van de bemiddeling en de Hergo's voorzien in de bijstand van een advocaat en de homologatie van het bereikte akkoord door de jeugdrechterbank.

3. Over slechte ouders

Vanuit het behoud van de beschermingsfilosofie poneert de Minister in haar Memorie van Toelichting het klassieke idee dat “gevaarlijk, misdadig gedrag (...) soms zijn oorsprong (kan) vinden in de familiesituatie” (Memorie van Toelichting, p.4). Reeds vroeger bestond de mogelijkheid om in te grijpen ten aanzien van de “slechte” ouders. De klassieke figuur van de slechte ouder krijgt in de voorgestelde hervorming een vernieuwde aandacht. Bedoeling is om ouders te responsabiliseren ten aanzien van het onrechtmatige gedrag van hun kinderen.

De middelen die hiertoe worden voorzien zijn dubbel van aard. Enerzijds zal men de betrokkenheid van de ouders in de vervolgingsprocedure wettelijk waarborgen (Art. 15 & Art. 18, 1°, Voorontwerp). Anderzijds echter voorziet het voorontwerp ook in de mogelijke sanctiëring van diezelfde ouders. Zo zullen ouders die zonder geldige reden niet komen opdagen in de verschillende fasen van de procedure kunnen worden gesanctioneerd met een geldboete. Maar het voorontwerp gaat nog een stap verder. Ten aanzien van duidelijk (?) onverschillige ouders kunnen naarge-

lang het geval de procureur, de jeugdrechtbank een ouderstage voorstellen dan wel opleggen (Art. 3 & 10 Voorontwerp). Deze piste in het hervormingsvoorstel roept vele vragen op. Wat is “duidelijke onverschilligheid”? Of nog, wat houdt een ouderstage precies in? Is de jeugdrechtbank wel bevoegd om ouders (volwassenen!) te “bestrafen” wegens onverschilligheid? En hoewel in de Memorie van toelichting wordt toegegeven dat het gaat om een sanctionerend antwoord, wordt er echter snel aan toegevoegd dat deze sanctie “accessoir kadert onder de hulp en bijstand aan personen” en dat “de ouderstage (...) *in fine* ten goede komt van de betrokken jongeren” (Memorie van Toelichting, p. 25).

4. Afsluitende bedenkingen

De voorgestelde hervorming raakt zoals gesteld niet aan de fundamenteën van het beschermingsmodel, maar tegelijkertijd importeert ze wel beleidsmatige, strafrechtelijke én herstelrechtelijke logica's. Een zekere consistente en duidelijkheid brengen in het actuele jeugdrecht is geen betrachting geweest van deze hervormingspoging.

De belangrijkste conclusie die na een eerste lezing overblijft is dat deze hervorming vooral bestaande praktijken in Vlaanderen en Wallonië formeel erkent en een plaats geeft in de wet. Op zich kan dit natuurlijk als een goede zaak beschouwd worden. Eindelijk, hoor ik U al zeggen. Maar deze verwettelijking gebeurt veelal zonder het in overweging nemen van de fundamentele discussies omtrent de jeugdbescherming als kader waarbinnen deze praktijken (bijv. herstelbemiddeling) zich genesteld hebben. Het voorontwerp roept dan ook meer vragen op dan dat het vraagstukken uit het hervormingsdebat oplost. Zo creëert het voorontwerp de wettelijke mogelijkheid om minderjarigen met meer dan één sanctie, maatregel of herstelgerichte afhandeling te treffen. En dit alles nog steeds in het belang van de minderjarige. Het is opval-

lend te moeten vaststellen dat hieromtrent de grondrechten van minderjarigen blijkbaar van geen tel zijn.

Eén van de minder bekende kritieken op de wet van 1965 was precies dat deze nooit de nodige budgettaire investering heeft gekregen die nodig was om een volwaardige uitbouw en praktijk te garanderen. Het huidige voorstel tot hervorming dreigt in een zelfde moeras terecht te komen. Vele nieuwe “antwoorden op jeugd delinquent gedrag” worden voorgesteld. Maar wie gaat dit allemaal betalen? In het licht van de bevoegdheidsverdeling komt dit voornamelijk de Gemeenschappen toe. Zullen de Gemeenschappen in de mogelijkheid zijn om het voorziene aanbod volledig uit te bouwen zodat een gelijke behandeling van delinquente minderjarigen mogelijk is? Of zal de jeugdrechter opnieuw (nu wel formeel voorzien) enkel aanbodgestuurde beslissingen kunnen nemen?

Jenneke Christiaens

Vakgroep strafrecht en criminologie, UG

De bescherming van de delin- quente jeugd: *a never ending story?*

Al jaar en dag wordt getracht de Jeugdbeschermingswet van 1965, zelf een aanpassing van de Kinderbeschermingswet van 1912, te hervormen. Daar waar de voorgangers faalden, is de huidige Minister van Justitie Onkelinx goed op weg haar ontwerp door de voorbereidende en parlementaire etappes te loodsen. Na een kadernota en een daaropvolgende consultatieronde bij de actoren uit het veld, is op 22 oktober 2004 een nieuw voorontwerp op de Ministerraad goedgekeurd.(1) Maar slaagt Onkelinx er met haar ontwerp ook in aan de gekende kritieken van de jeugdbescherming te ontsnappen? Afgaande op de verschillende pijlers van het ontwerp, die doorheen het proces van de totstandkoming van dit ontwerp al bij al maar weinig geëvolueerd zijn, zijn de nodige twijfels op hun plaats.

1. het behoud van de Jeugdbeschermingswet van 1965 als basis

De belangrijkste pijler van het Voorontwerp Onkelinx is en blijft ongetwijfeld het behoud van de beschermende aanpak van delinquente jongeren. Deze keuze blijkt ook uit de nieuwe titel van het voorontwerp waarin nu twee maal gezegd wordt dat de jongeren die 'als misdrijf omschreven feiten' (nog steeds geen 'misdrijven') plegen, "beschermd" èn ... "ten laste" zullen genomen worden. Jongeren zullen dus, volgens de letter van het voorontwerp, nog steeds niet worden gesanctioneerd. Immers, volgens de Minister van Justitie is het jeugdbeschermingsrecht aan de meeste situaties aangepast, maar vertoont het systeem beperkingen bij jonge delinquenten die vaak recidiveren (of wanneer sprake is van zware criminaliteit). Deze stelling is merkwaardig. Ten eerste is er al jaren geen cijfermateriaal voor handen (een oud Belgisch zeer) om deze stel-

ling te ondersteunen. Ten tweede zijn er sinds de jaren '70 zoveel kritieken geuit en problemen gerezen (overbevolking, wachtlijsten, rechten van kinderen, klassejustitie, ruime bevoegdheden van de alleenzettelende jeugdrechter, ...) dat het voorhoofd terecht mag gefronst worden bij deze al te *gratuite* stelling.

Een belangrijke en ondertussen klassieke kritiek op de jeugdbeschermingswet betreft de inhoud van de beschermingsmaatregelen en de manier waarop ze worden opgelegd. Qua inhoud lijken de beschermingsmaatregelen immers soms verdacht veel op straffen. Gesloten instellingen, prestaties van opvoedkundige aard, leerprojecten, ... allen bestaan ze ook in het volwassen strafrecht, weliswaar onder andere benamingen en binnen een strafrechtelijk kader (al dan niet in het licht van probatie). Critici spreken dan ook vaak over de *hypocrisie* van de jeugdbeschermingswet of de '*mystification du langage*'.(2) Omdat deze maatregelen qua inhoud en aard, althans naar de letter van de wet, geen straffen noch sancties zijn, worden ze, in vergelijking met de bestraffing van meerderjarigen, met beduidend minder rechts- en proceswaarborgen omringd. (3)

Het legaliteitsbeginsel (geen straf, zonder misdrijf en geen straf, zonder wet), het recht op een eerlijk en billijk proces (vóór de bescherming plaatsgrijpt), het recht op een onafhankelijke en onpartijdige rechter, enz. worden binnen het beschermingsmodel groten-deels verlaten. Bovendien is het bijzonder moeilijk om op voorhand in een wet, of zelfs door een jeugdrechter, te laten bepalen hoe lang en op welke manier een heropvoeding moet en zal plaatsvinden. De duur en de inhoud van de opvoedende maatregelen hangen immers niet af van de ernst van de misdrijven, noch van de eigen schuld die je ervoor draagt, maar wel van je "persoonlijkheid" en je "milieu". Deze laatste criteria zijn echter vage begrippen die voortdurend kunnen evolueren en op een subjectieve manier kunnen worden

ingevuld door de gerechtelijke actoren. Als gevolg hiervan wordt het klassieke proportionaliteitsbeginsel (straf in functie van de ernst van het misdrijf en de schuld die je ervoor draagt) overboord gegoooid, net zoals de beginselen inzake rechtszekerheid (wat kan/zal de jeugdrechter opleggen?) en rechtsgelijkheid (jongeren uit een arm en kwetsbaar milieu worden voor hetzelfde misdrijf “zwaarder” of “langer” beschermd). De positie van het ‘beschermd’ kind wordt dan ook vaak als een *object* omschreven (afhankelijk van de *goodwill* van de volwassen actoren) in plaats van een *rechtssubject* (dat over afdwingbare rechten beschikt).(4)

De keuze om de klassieke “bescherming” van delinquente kinderen en jongeren als basis te behouden, gaat dan ook voorbij aan verschillende pleidooien van de *Kinderrechtenbeweging* om minderjarigen meer “au sérieux” te nemen. Vooral het respecteren van het vermoeden van onschuld en het toekennen van het recht op een eerlijk en billijk proces, blijft duidelijk een moeilijke stap voor het Voorontwerp Onkelinx. Zo voorziet het voorontwerp Onkelinx (bijna) geen onderscheid tussen de maatregelen die in afwachting van het proces kunnen genomen worden (tijdens de voorbereidende fase) en de maatregelen die ten gronde, na een tegensprekelijk proces, kunnen opgelegd worden. Een plaatsing, een gemeenschapsdienst, een bemiddeling, een ambulante behandeling, ... ze kunnen zowel vóór, als na een proces opgelegd worden. Weliswaar wordt voor de toepassing van de herstelrechtelijke maatregelen tijdens de voorbereidende fase verwacht dat de jongeren de feiten erkennen. Maar hierdoor bestaat het risico dat ook onschuldige minderjarigen gaan bekennen, want ook onschuldige jongeren hebben natuurlijk weinig zin in een verblijf te Mol in afwachting van hun proces. Volgens een recent advies van de Raad van State impliceert een herstelgerichte beslissing tijdens de voorbereidende fase echter dat het recht van de minderjarige op een eerlijk proces en het vermoeden van onschuld, gewaar-

borgd bij art. 6 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, “*met voeten zouden worden getreden*”.(5) Ook wat de andere voorlopige maatregelen betreft, heeft de Raad van State nochtans geadviseerd, om alleen onderzoeks- en bewaringsmaatregelen op te leggen. (6)

Ook het recht op een onafhankelijke en onpartijdige rechter wordt, in tegenstelling tot het voorontwerp Verwilghen,(7) niet langer voorzien. Tijdens de voorbereidende fase, tijdens het proces ten gronde en tijdens de uitvoering van de maatregel zullen minderjarigen altijd dezelfde jeugdrechter voor zich krijgen. Deze rechter is een alleenzetelende rechter die ingrijpende (vrijheidsberovende) maatregelen kan treffen. Met het nieuwe voorontwerp zullen deze maatregelen nog verder verruimd worden. Minister van Justitie Onkelinx is er immers van overtuigd dat het voorzien van een breder pallet aan en een mogelijke verlenging van de maatregelen tot 23 jaar, het aantal plaatsingen en het aantal uithandengevingen zal doen dalen. In het licht hiervan beperkt ze ook de mogelijkheid tot plaatsing in een gemeenschapsinstelling. Vanuit het oogpunt van de rechtspositie van de minderjarige, is dit een van de belangrijkste betrachtingen van het voorontwerp. Hoewel de juridische definiëring van de verschillende “categorieën” jongeren die kunnen geplaatst worden, in eerste instantie onduidelijk en onlogisch was en bovendien voor enkele bizarre resultaten zorgde(8), lijkt het meest recente voorontwerp voor een duidelijkere lijn te hebben gekozen. Ook de in het voorontwerp expliciet geponeerde voorkeur van het gewone leefmilieu op de plaatsing, is een pluspunt.

2. het legaliseren van de alternatieve praktijken

In het kader van de verwettelijking van de alternatieve praktijken, de tweede belangrijke pijler van het Voorontwerp Onkelinx, voorziet

het nieuwe voorontwerp een hele resem 'nieuwe' maatregelen. Al de in de praktijk gegroeide experimenten lijken een plaatsje te krijgen binnen het Voorontwerp. Maar op basis van welke criteria een bepaalde jongere aan een welbepaalde 'alternatieve' praktijk dient toevertrouwd te worden, is onduidelijk. Weliswaar stelt het voorontwerp, in het licht van het 'objectiveren' van de gerechtelijke beslissingen, een lijst op met criteria die de jeugdrechters moeten gebruiken om hun beslissingen terdege te motiveren. De voorziene lijst is echter lang en uiteenlopend zodat ze de allures van een 'boodschappenlijst' krijgt. Of deze lijst in de praktijk de gehoopte en terecht objectivering zal teweeg brengen, is dan ook de vraag. Bovendien moet de jeugdrechter bij zijn beslissing rekening houden met de beschikbaarheid van de alternatieven. Betekent dit dat de Uitvoerende Macht onthouden wordt van de taak om in alle gerechtelijke arrondissementen dezelfde alternatieven ter beschikking van de jeugdrechter (en de minderjarige) te stellen?

In tegenstelling tot het eerste voorontwerp van Onkelinx, wordt beduidend meer aandacht besteed aan de wettelijke regeling van het herstelgericht model. Zelfs de titel van de Jeugdbeschermingswet zal daartoe aangepast worden. Naast de "bescherming" en het "ten laste nemen" van de minderjarige, zal de nieuwe wetgeving ook voor "herstel van de schade" zorgen. Vandaar ook dat het de moeite loont hier eventjes wat dieper op in te gaan. Sinds de jaren '90 wordt het herstelmodel gepromoot als een derde weg, een uitweg uit de impasse "straffen versus beschermen". (9) Op het eerste zicht is de grotere aandacht vanwege Minister van Justitie Onkelinx voor dit model dan ook hoopgevend. Maar het herstelrecht wordt enkel op parketniveau georganiseerd als een alternatief voor de klassieke jeugdbescherming. Zo zal de parketmagistraat een bemiddeling kunnen voorstellen, die indien ze slaagt tot het verval van de strafvordering leidt. Vanuit het oogpunt van de rechten van de minderjarige en de aspiratie

om het herstelrecht in de plaats te laten treden van de klassieke afhandeling, is dit verval zeker een pluspunt te noemen. De vraag rijst echter of parketmagistraten niet vooral de 'sepot-zaken' zullen doorverwijzen, zodat de bemiddeling op parketniveau vooral tot net-widening en een bredere en efficiëntere beteugeling van allerhande kleine first offences (kattekwaad en deugnietij?) kan leiden. Eens de vervolging is ingezet, verliest het herstelrecht zijn alternatief karakter en voegt het zich netjes tussen de andere mogelijke beschermingsmaatregelen. In een bepaalde zin, zo lezen we in het voorontwerp, is de herstelmaatregel ook "voornamelijk gericht op hulp en bijstand"....

Zoals de andere beschermingsmaatregelen impliceert een geslaagde herstelgerichte maatregel niet het einde van de strafrechtelijke afhandeling. De jeugdrechter of jeugdrechtbank kan altijd nog een andere maatregel opleggen. Het voorontwerp voorziet enkel dat de jeugdrechter bij een geslaagde bemiddeling of Hergo er ten voordele van de jongere rekening mee moet houden. Maar omdat niemand in de geest van de jeugdrechter kan penetreren, rijst de vraag op welke manier dit ook effectief door de jongere kan gecontroleerd en afgedwongen worden. Daarentegen kan de jeugdrechter, indien hij het resultaat van de herstelovereenkomst te belastend vindt voor de jongere, deze niet meer corrigeren in het voordeel van de jongere. De jeugdrechtbank kan immers het overeengekomen akkoord enkel wijzigen indien het strijdig is met de openbare orde.

De vraag rijst of deze in het voorontwerp voorziene regeling van het herstelrecht geen gemiste kans is om van het herstelrecht een 'nieuw model' te maken, een volwaardig alternatief voor (in plaats van aanvulling van) het bestaande beschermingsmodel. In oorsprong was het teruggeven van het conflict aan de rechtstreeks betrokkenen nochtans een belangrijke aspiratie van de meer 'abolitionistisch' geïnspireerde verdedigers van een nieuw (herstel)model.(10) In het licht van deze 'depenaliseringsgedachte' kan de vraag gesteld worden of de mogelijkheid

voor de jeugdrechters om nog extra maatregelen op te leggen niet aan banden moet gelegd worden. In die zin zou kunnen geopteerd worden om, eens de zaak naar het herstelrecht is verwezen, de jeugdrechter enkel nog als een burgerlijke rechter te laten optreden, die tussen de partijen staat (en niet er boven) en die, in principe, enkel op hun vraag ageert. In die zin moet de jeugdrechter de mogelijkheid krijgen om op vraag van de dader en/of het slachtoffer de herstelovereenkomst te wijzigen of te vervolledigen (bv. wanneer dader en slachtoffer het over een deel van de schadevergoeding niet eens worden). Als burgerlijk rechter zou hij echter geen beschermende maatregelen/sancties mogen opleggen (zoals de uithuisplaatsing, de onder toezicht stelling, de gemeenschapsdienst, enz.), doch enkel de uit het burgerlijk recht gekende sancties (zoals de verontschuldigingen, het herstel in natura, de schadevergoeding,...).

Op deze manier kan ook vermeden worden dat het niet slagen van de bemiddeling met een (vrijheidsberoverende) beschermingsmaatregel gesanctioneerd wordt. Het voorontwerp vermeldt weliswaar uitdrukkelijk dat de deelname en het mislukken, in een later stadium van de gerechtelijke procedure, niet tegen de betrokkene mogen gebruikt worden. Maar opnieuw rijst de vraag hoe dat in de praktijk zal gewaarborgd worden. De voorziene 'beperkte en door beide partijen goedgekeurde rapportage' kan helpen. Maar wat als de partijen het rapport niet goedkeuren? En wat als de betrokkenen of bepaalde aanwezigen informatie doorspelen naar de jeugdrechter? En kan van een jeugdrechter eigenlijk wel geëist worden dat hij geen rekening houdt met een nochtans formele en 'vrijwillige' bekentenis van een minderjarige?

Wel positief aan het voorontwerp is de nadruk die wordt gelegd op de instemming en de participatie van de minderjarige aan het bemiddelingsproces of het herstelgericht groepsoverleg.(11) In het kader van de ver-

ruimde participatiemogelijkheden van de minderjarige introduceert het voorontwerp tevens het "eigen project" van de jongere. De vraag rijst echter of deze pedagogische aanpak niet enkele perverse effecten in een gerechtelijk systeem kan teweeg brengen. Immers de jongere die zichzelf een al te 'zwaar' project oplegt, heeft dat volledig aan zichzelf te danken. Indien de minderjarige echter voor zichzelf een 'licht' project uitwerkt, riskeert hij de toorn van de gerechtelijke actoren uit te lokken, met alle negatieve gevolgen van dien.

In schril contrast met de zonet vermelde nagestreefde instemming en participatie van de jongere, staat de prestatie van opvoedkundige aard en van algemeen nut. Hier dient de jongere niet mee in te stemmen. Waarom afstand gedaan wordt van de emancipatorische-pedagogische aanpak bij de alternatieve sancties (namelijk met instemming en participatie van de minderjarige)(12) en heil wordt gezocht in de opgelegde en niet te weigeren arbeid ("dwangarbeid"?), is een raadsel. Op welke manier dit past binnen het pedagogische kader van de "bescherming" en de "ten laste neming" van de delinquente jeugd ontgaat mij evenzeer. Wel positief is het feit dat de gemeenschapsdienst niet meer op parketniveau kan opgelegd worden en in duur beperkt wordt tot 150 uren. Voor vele andere alternatieven (zoals de bemiddeling en de Hergo) gebeurt deze afbakening in duur niet. Maar de jeugdrechter mag de verschillende alternatieven combineren of herzien, zodat de geponeerde maxima natuurlijk heel wat van hun waarde verliezen.

Deze cumulatie van maatregelen kan overigens gemakkelijk aanleiding geven tot een dubbele of triple sanctionering van de jongere. Bovendien kan de jeugdrechter deze maatregelen ten aanzien van 16 en 17-jarigen verlengen tot de leeftijd van 23 jaar (!), in plaats van de huidige verlenging tot 20 jaar ten aanzien van 17-jarigen, wat toch duidelijk een 'verstrenging' van het jeugdrecht in-

houdt. Via onafhankelijk onderzoek zal daarom moeten nagegaan worden of deze gevoelig verruimde alternatieve mogelijkheden het aantal plaatsingen en uithandengevingen werkelijk hebben doen dalen, dan wel in hoofdzaak voor een “verhard” jeugdrecht hebben gezorgd.

3. de uithandengeving van de moeilijke jongeren

Het dient gezegd dat naarmate het voorontwerp vordert de uithandengeving een andere invulling krijgt. In de eerste kadernota was er nog de 90/10 stelling en de bedoeling om de 10% ergste jongeren (de ‘veelplegers’ en de ‘criminelen’) naar het volwassen systeem te verwijzen. Dit zou een gevoelige uitbreiding van het aantal uithandengevingen hebben betekend. Naarmate het ontwerp vordert, vernemen we echter dat het de bedoeling zou zijn om het aantal uithandengevingen te doen dalen, alsmede de procedure te versnellen en met meer rechtswaarborgen te omkleden. Waarom dan niet geopteerd wordt voor de meer logische afschaffing of het hoogst uitzonderlijk maken van de uithandengeving (zoals voorzien in het Voorontwerp Verwilghen) wordt in het ongewisse gelaten. Sowieso is het vrij paradoxaal te noemen dat een voorontwerp dat de beschermende en pedagogische aanpak hoog in het vaandel draagt, botweg voorstelt om de ‘moeilijke jongeren’ - die waarschijnlijk net het meest nood hebben aan een pedagogische aanpak - uit te sluiten.

Bovendien rijst de vraag of het voorzien van een specifieke instelling voor deze jongeren, m.n. Everberg-Centrum, het aantal uithandengevingen niet zal doen aanzwengelen. Daarnaast zullen sommige jeugdrechters misschien meer dan vroeger geneigd zijn jongeren uit handen te geven omdat ze nu toch niet langer in de volwassen gevangenis terecht komen. Maar Everberg is geen eindstation. Zodra er plaatsgebrek is (wat wel vaker het geval is met penitentiaire instellingen), of wanneer de gedetineerde jongere problemen veroorzaakt

(wat eveneens wel vaker het geval is met opgesloten mensen), vindt de transfert naar de volwassen gevangenis plaats (in de hoop dat daar dan wel plaats is...).

Evenzeer merkwaardig is het feit dat de uit handen gegeven jongeren niet berecht zullen worden door de gewone correctionele rechtbanken en Hoven van Assisen. Speciale kamers van de correctionele rechtbanken zullen deze taak op zich nemen. Enerzijds rijst de vraag waarom niet gekozen wordt voor de vroegere piste om een speciale, uitgebreide jeugdrechtbank te creëren binnen een volwaardig jeugdrecht (zie het Voorontwerp Verwilghen). Anderzijds rijst de vraag of uit handen gegeven jongeren die verdacht worden van het plegen van criminale feiten - en dus een bijzonder zware criminale straf riskeren - geen recht hebben op een (volks)jury.

4. het sanctioneren van ‘slechte ouders’

Tenslotte poneert het voorontwerp Onkelinx de responsabilisering van de ‘slechte ouders’ door ze te sanctioneren met een geldboete of een ouderstage. Afgezien van de vraag of de federale bevoegdheid terzake wel bevoegd is,⁽¹³⁾ lijkt ook deze optie niet echt te getuigen van een beschermende en emanciperende aanpak. Enerzijds is er de geldboete van 150 Euro. Zo een geldelijke sanctie kan ouders en gezinnen die het financieel niet breed hebben (wat wel vaker het geval is bij het ‘cliënteel’ van de jeugdbescherming) echter nog dieper in de problemen duwen. Tevens rijst de vraag op welke manier het betalen van een geldboete de pedagogische kwaliteiten van de ouders zal versterken... Anderzijds propageert het voorontwerp de ouderstage. Over de precieze inhoud en opzet van deze ouderstage tasten we (nog steeds) in het duister. De vraag rijst of ouders het wel ‘verdienen’ en het zullen appreciëren dat zij –en niet hun delinquent kind- gesanctioneerd worden. Zul-

len zij dat niet afreageren op hun kind? Daarnaast kan de gesanctioneerde en gestigmatiseerde 'slechte ouder' misschien nog meer het vertrouwen in zichzelf verliezen of zal zijn gezag naar het kind toe nog meer in het gedrang komen.

Ook de definiëring van de "slechte ouders" is juridisch weinig onderbouwd. Het gaat om ouders "die niet omzien naar hun kinderen" of "duidelijk onverschillig zijn voor hun gedrag". Maar wat betekent dat "niet omzien naar hun kinderen" en wie en op basis van welke criteria zal bepalen of een ouder "duidelijk onverschillig" is? En op welke manier kunnen de ouders zich tegen zulk een etikettering en inmenging in hun privé-leven weren? De vraag rijst overigens of het wel zo eerlijk en rechtvaardig is voor minderjarigen om afhankelijk te zijn van de al dan niet goede uitvoering van de sanctie door hun ouders. Op parketniveau bv. kan het niet volgen van de ouderstage door de ouders tot een vervolging van de minderjarige leiden.

Conclusie: de minderjarige (nog steeds) een object van (verharde) 'bescherming'

Het beschermingsmodel, met alle daarbij horende consequenties, lijkt het na jaren 'hervormingsstrijd' gehaald te hebben. Tijdens de voorbije jaren waren nochtans in Vlaanderen twee belangrijke alternatieven gegroeid: het "constructieve jeugdsanctierecht"⁽¹⁴⁾ en het "herstelrecht"⁽¹⁵⁾. De constructieve sancties worden echter in het voorontwerp ingelijfd in het arsenaal van beschermingsmaatregelen. Daardoor behouden ze hun in wezen sanctionerend karakter, maar verliezen ze hun rechtsbeschermende aspiraties. Het "herstelrecht" van zijn kant is niet *dé* alternatieve derde weg geworden, maar *een* aanvullende weg. In de praktijk zullen minderjarigen dan ook, als object van bescherming, aan de *goodwill* en het professionalisme van de (volwassen) gerechtelijke actoren onderworpen blijven. Het laten *parti-*

ciperen van minderjarigen als subject van (afdwingbare) rechten in plaats van als object van (mogelijke) gunsten, is nog niet voor morgen. Bovendien rijst de vraag of de verlenging (tot 23 jaar!) en de cumulatie van de maatregelen, samen met de sanctionering van de 'slechte ouders' en de vergemakkelijking van de uithandengeving niet vooral tot een verharding van het jeugdrecht zullen leiden.

Door de opeenvolgende wetwijzigingen en aanpassingen wordt het wetgevende kader bovendien steeds complexer en inconsequenter. Het beschermingsmodel heeft al heel wat van haar "maagdelijkheid" verloren. In toenemende mate verwijst de wetgever immers zowel naar een beschermende, als naar een bestraffende, als naar een maatschappij beveiligende, als naar een herstelrechtelijke logica. Problemen wat betreft de bevoegdheidsverdeling, maar ook de rechtszekerheid en de rechtsgelijkheid worden door deze juridische 'hutsepot' navenant in de hand gewerkt. Daarom zijn en blijven, m.i., een "constructief jeugdsanctierecht" samen met een "volwaardig, alternatief en civiel" herstelrecht, valabele opties. Dit alles gedragen door een subjectbenadering van de minderjarige (met afdwingbare rechten), in plaats van een objectbenadering (met mogelijke gunsten) zou pas echt een Copernicaanse Revolutie binnen de klassieke jeugdbescherming inluiden. In afwachting daarvan, gaat het bijna 100 jaar oude *succesverhaal* over de bescherming van de jeugd verder.

Els Dumortier

Faculteit rechten, eenheid SCRI, VUB

1. Voorontwerp van wet tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming en het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, verder kortweg 'Voorontwerp Onkelinkx' genoemd.

2. VAN DE KERCKHOVE, M., 'Des mesures répressives aux mesures de sûreté et de protection. Réflexions sur le pouvoir mystificateur du langage', *Rev. Dr. Pén. Crim.*, 1977, nr. 4, 246.
3. ELIAERTS, C., en VANSTEENKISTE, Ph., *Proceswaarborgen voor minderjarigen*, Brussel, DWTC, 1995, 173p.
4. VERHELLEN, E., *Verdrag inzake rechten van het kind*, Leuven/Apeldoorn, Garant, 1997, 84.
5. Advies Raad van State, Afdeling Wetgeving, (37.536/VR/2/V), p. 38.
6. Ibid.
7. Voorontwerp van wet van toenmalig Minister van Justitie Marc Verwilghen houdende antwoorden op delinquent gedrag door minderjarigen, 1 juli 2000, integraal gepubliceerd als afzonderlijke bijlage in *Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten*, 2001, nr. 4, 57p.
8. Zo was het de Raad van State niet duidelijk waarom voor gewone slagen een plaasting in een open opvoedingsafdeling mogelijk is, maar niet bijvoorbeeld voor terroristische misdrijven, bendevorming, misdaden betreffende gijzelingen, enz. Zie hierover bovengenoemd Advies van de Raad van State, p. 23-24.
9. WALGRAVE, L., "Herstelrecht: een derde weg in het gerechtelijk antwoord op jeugddelinquentie?", *Panopticon*, 1992, 24-42.
10. CHRISTIE, N. 'Conflicts as property', *The British Journal of Criminology*, 1977, vol. 17, nr.1-15.
11. Hoewel het voorontwerp spreekt over 'vrijwilligheid' lijkt het, gezien het gerechtelijk stadium waarin we zijn beland, beter om in navolging van de Europese en Internationale richtlijnen terzake, de 'informed consent' ('geïnformeerde toestemming') na te streven. Voor een bespreking van deze richtlijnen, zie ELIAERTS, C. en DUMORTIER, E., 'Restorative Justice for Children: In need of Procedural Safeguards and standards', in WEITEKAMP, E. en KERNER, H.-J. (eds.), *Restorative Justice. Theoretical Foundations*, Devon, Willan Publishing, 2002, 204-223 (350 p.)
12. ELIAERTS, C. (ed.), *Constructief sanctioneren van jeugddelinquenten*, Brussel, VUB-Press, 2002, 293 p. Voor een bespreking van de rechtspositie van 'alternatief gesanctioneerde jongeren', zie DUMORTIER, E., BAS! En de rechten van jeugddelinquenten', in Eliaerts, C., o.c., 223-254.
13. Behoort het nemen van responsabiliserende maatregelen ten aanzien van ouders, wiens kinderen een 'als misdrijf omschreven feit' hebben gepleegd, wel tot de

bevoegdheid van de federale overheid? Is dat –met uitzondering van de ontzetting uit het ouderlijk gezag en het toezicht op de gezinsbijslag– geen gemeenschapsmaterie geworden, ook wat de bepaling van de maatregelen betreft? Kan de federale overheid deze bij Bijzondere Wet toegekende bevoegdheid uithollen door te beweren dat geen maatregelen worden getroffen, doch wel (responsabiliserende) sancties? Afgaande op het recente advies van de Raad van State, Afdeling Wetgeving (37.536/VR/2/V) is dit zo evident (p. 8), maar werd toch een 'oplossing' naar voren geschoven. Via een 'ruime' interpretatie wordt deze sanctie, nochtans expliciet ten aanzien van ouders gericht (waarvoor dus eigenlijk de gemeenschappen bevoegd zijn), omgebogen tot een maatregel die de delinquente minderjarige zelf ten goede komt.

14. DECOCK, G., en VANSTEENKISTE, PH., *Naar een jeugdsanctierecht*, Gent, Mys & Breesch, 1995, 148 p.

15. BAZEMORE, G., en WALGRAVE, L. (eds.), *Restorative Juvenile Justice: Repairing the harm of youth crime*, Monsey/New York, Criminal Justice Press, 1999, 403-407 (407 p.)

Eerste bedenkingen bij (nieuw) ontwerp van wet van Onkelinx van november 2004 (1)

1. Algemeen

Leggen we voorliggende tekst van het voorontwerp van wet van Minister L. Onkelinx naast de versie van februari 2004, dan springt meteen een opvallende wijziging in het oog. Het exclusieve beschermingsmodel wordt verlaten en uitgebreid met een herstelmodel. Het herstel komt als het ware op gelijke hoogte te staan met het beschermingsmodel, aangezien de nieuwe titel als volgt luidt: "Wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade".

Deze aanvulling lijkt ons essentieel om te voorkomen dat slachtoffers gebruikt worden in een puur pedagogisch dadergericht model.

Met andere woorden, aan één van onze grootste bezwaren op (de oude versie van) het voorontwerp van Minister Onkelinx wordt tegemoet gekomen. We zijn hiermee uiteraard zeer tevreden.

Echter, we vinden het jammer dat voorliggend voorstel ook niet wordt uitgebreid met een sanctionerende en maatschappijbeveiligende finaliteit. Naast de uitbreiding met een herstelrechtelijke finaliteit moet bij meer ernstige feiten én wanneer de veiligheid van de maatschappij in het gedrang is ook (een als dusdanig benoemde) vrijheidsbeperking mogelijk zijn gedurende langere tijd waarbij de jongere een pedagogisch traject kan doorlopen. Deze laatste mogelijkheid wordt in het voorstel Onkelinx (nog steeds) onvoldoende uitgewerkt. De jeugdrechtshouders beschikken over te weinig adequate maatregelen en de gesloten instellingen beschikken over te weinig middelen en capaciteit om deze opdracht waar te maken met als gevolg dat er geen andere ‘oplossing’ lijkt te bestaan dan een uithandengeving. Vandaar ons pleidooi om het beschermingsmodel niet enkel met een herstelfinaliteit aan te vullen, maar tevens sanctionerende en maatschappijbeveiligende finaliteiten te voorzien.

Ook op heel wat andere vlakken werden wijzigingen aangebracht. De meeste vinden we positief. In voorliggend artikel gaan we slechts op twee thema’s dieper in: herstel en het geschreven project.

2. Herstel

De procedure van herstelbemiddeling werd duidelijk onder de loep gelegd en op bepaalde punten in positieve zin herschreven.

Spijtig genoeg moeten we ook vaststellen dat er met enkele fundamentele kritieken op de vorige tekst van het voorontwerp in de nieuwe tekst geen rekening is gehouden.

2.1. Herstelbemiddeling op parketniveau (art. 12 van het voorontwerp van wet)

2.1.1. Aanbod vanuit parket

Aangezien de wettekst op het eerste zicht multi-interpretabel lijkt, geven we deze eerst letterlijk weer. Vervolgens geven we onze interpretatie.

“§ 1. De procureur des Konings informeert de persoon die ervan wordt verdacht een als misdrijf omschreven feit te hebben gepleegd, de personen die het ouderlijk gezag over hem uitoefenen en het slachtoffer schriftelijk dat zij kunnen deelnemen aan een bemiddeling en in dit kader de mogelijkheid hebben zich te wenden tot een dienst, door de Gemeenschappen georganiseerd of beantwoordend aan de door de Gemeenschappen gestelde voorwaarden.

De procureur des Konings kan dergelijk voorstel doen ingeval de volgende voorwaarden vervuld zijn:

1° er bestaan ernstige aanwijzingen van schuld;

2° de betrokkene erkent het als misdrijf omschreven feit;

3° de betrokkene heeft vrijwillig en uitdrukkelijk te kennen gegeven dat hij wenst mee te werken aan de tenuitvoerlegging van de bemiddeling.

De beslissing van de procureur des Konings om een dossier al dan niet te oriënteren naar een bemiddelingsprocedure moet een schriftelijke neerslag krijgen en gemotiveerd worden. De afwezigheid van dergelijke motive-

ring brengt de onregelmatigheid met zich mee van de saisine van de jeugdrechtbank.”

Indien enkel de eerste alinea wordt gelezen en daarop alle nadruk wordt gelegd, dan lijkt de nieuwe versie van het voorontwerp een grote stap vooruit te zetten. De vorige versie sprak nog over “*de procureur des Konings kan (...) schriftelijk voorstellen*”. Nu lijkt het dat de Procureur des Konings in alle dossiers de partijen moet informeren over het bestaan van bemiddeling.

Echter, lezen we er meteen ook de tweede alinea bij, dan lijkt de eerste alinea enkel iets te zeggen over de procedure, nl. *indien* de parketmagistraat een bemiddeling voorstelt, dan wordt dit schriftelijk gedaan. De tweede alinea formuleert vervolgens dat het parket dit *kan* doen, indien de drie voorwaarden zijn vervuld.

De artikelsgewijze bespreking in de Memorie van Toelichting benadrukt dit ook door te stellen: “*De Procureur des Konings doet dergelijk voorstel alleen indien de drie voorwaarden zijn vervuld*”.

En tot slot de derde alinea, de parketmagistraat moet schriftelijk motiveren waarom hij/zij al dan niet een bemiddeling voorstelt. Indien deze motivering afwezig is, kan de JR niet correct gevorderd worden.

Combineren we dit met art. 45 quater §3, “*Ingeval de dader van het als misdrijf omschreven feit het bemiddelingsakkoord volgens de erin bepaalde modaliteiten ten uitvoer heeft gebracht, maakt de procureur des Konings daarvan proces-verbaal op en wordt de strafvordering beëindigd.*”, dan betekent dit alles naar onze interpretatie het volgende.

De Procureur des Konings kan het aanbod van bemiddeling doen indien de drie voorwaarden vervuld zijn én indien hij/zij een geslaagde bemiddeling kan koppelen aan een sepotgarantie. Met andere woorden, er is absoluut geen sprake van een lineair aanbod op parketniveau, iets

waar wij altijd grote voorstander van zijn geweest. Dan kunnen nl. partijen zelf beslissen of ze al dan niet in een communicatieproces wensen te stappen met de andere partij. Geloof in de oplossingscapaciteiten van de mensen ligt hierbij aan de basis. In voorliggende tekst ligt de selectie nog te veel bij het parket.

Indien de feiten té ernstig zijn voor een sepotgarantie, en aangezien de wet niet méér zegt dan de vereiste van een schriftelijke motivering bij al dan niet oriënteren naar bemiddeling, dan is het risico groot dat “*ernstige feiten*” vaak zal gebruikt worden als standaardargument om niet door te verwijzen naar bemiddeling. Dit vinden we een gemiste kans.

De wet zegt niets over die gevallen waarbij de drie voorwaarden zijn vervuld, maar het parket meteen seponeert, zonder een bemiddeling aan de partijen voor te stellen. Ook in deze gevallen hadden we graag gehad dat het parket verplicht is de partijen te informeren over bemiddeling (zoals in feite de Memorie van Toelichting stelt).

2.1.2. Behoud van de sepotgarantie

We vinden het bijzonder spijtig dat de nieuwe tekst de sepotgarantie heeft weerhouden. De invoeging van de sepotgarantie is mogelijks gebeurd naar analogie van de Bemiddeling in strafzaken voor volwassenen maar dit druist volgens ons in tegen de uitgangsprincipes van een bemiddeling. Vooreerst omdat we uit ervaring geleerd hebben dat dit (opnieuw) voorbij gaat aan het ‘au sérieux’ nemen van het slachtoffer. Als jongeren, in ruil voor de bemiddeling, de zekerheid hebben dat het dossier zonder gevolg wordt geklasseerd, is het risico reëel dat het slachtoffer gebruikt wordt in functie van een ‘niet-bestrafing’ van de dader. Anderzijds kan het slachtoffer zich hierdoor aangezet voelen om een disproportionele schadevergoeding te eisen vanuit het besef dat de dader, met het oog op een verval van strafvordering, wel

bereid zal zijn tot enige toegeving. Bovendien wordt met een sepotgarantie eerder de relatie overheid-dader gefocust dan de relatie dader-slachtoffer. Het authentiek opnemen van verantwoordelijkheid door de dader (en zijn/haar ouders) krijgt meer kans wanneer zij meewerken vanuit een intrinsieke motivatie zonder opportunistische overwegingen naar vooraf vastliggende repercussies op de verdere afhandeling. De voordelen voor het slachtoffer liggen voor de hand. We vragen bijgevolg aan justitie (zowel parket als rechter) om vooreerst de nodige ruimte te creëren opdat dader en slachtoffer samen kunnen zoeken naar de gewenste oplossingsmodaliteit(en). Tegelijkertijd vragen we om rekening te houden met de resultaten zonder dat de magistraat zich vooraf tot wat dan ook verbindt. Het is van wezenlijk belang dat wat de partijen zelf voorstellen - waarbij dan in hun beleving ook recht wordt gedaan aan de situatie - mee in rekening wordt genomen in de uiteindelijke rechtspraak. Aldus versmelt het individuele, subjectieve met het objectieve, algemene belang.

Tot slot belet een sepotgarantie dat het parket partijen toe zou laten initiatief te nemen tot bemiddeling ook al zou het aangewezen zijn om tegelijk de jeugdrechter te vorderen.

De sepotgarantie doet geen afbreuk aan het recht van de benadeelde om schadevergoeding te eisen, hetgeen wordt bevestigd in art. 14 van het voorontwerp.

2.1.3. Rapportage

Art 45 quater § 2. “Binnen twee maanden te rekenen vanaf zijn aanwijzing door de procureur des Konings, stelt de bemiddelingsdienst een bondig verslag betreffende de voortgang van de bemiddeling op.

Het akkoord dat de personen betrokken bij de bemiddeling zullen hebben bereikt, moet door de procureur des Konings worden goedgekeurd. Deze laatste kan de inhoud ervan niet wijzigen. Hij kan alleen weigeren een akkoord goed te

keuren indien het strijdig is met de openbare orde.

§3. De bemiddelingsdienst stelt een verslag op over de tenuitvoerlegging van het akkoord en richt het aan de procureur des Konings. Het wordt bij het dossier van de procedure gevoegd.

§ 4. Indien de bemiddeling mislukt, kan noch de erkenning van de feiten door de jongere, noch het verloop of het resultaat van de bemiddeling door de gerechtelijke overheden of enige andere persoon worden gebruikt ten nadele van de jongere.”

De verslaggeving vanuit de bemiddelingsdienst na verwijzing door het parket wordt in het voorontwerp weinig uitgewerkt. Er wordt in de wet enkel vermeld dat bij een niet-geslaagde bemiddeling het bemiddelingsaanbod geen invloed mag hebben ten nadele van de jongere.

Het zou goed zijn mocht de wet hierover meer duidelijkheid geven. Het is echter niet eenvoudig te omschrijven hoe het dan wel moet.

Er zijn zowel redenen pro als contra verslaggeving te formuleren.

Een argument pro is dat het parket informatie nodig heeft om een verstandige beslissing te kunnen nemen. Indien de bemiddelingsdienst geen verslag opstelt, dan loopt men het risico dat het parket de politie de opdracht geeft hierover informatie te gaan inwinnen. Is dit geen machtsmisbruik en moet dit bijgevolg door de wet niet worden uitgesloten? Jongeren kunnen bijvoorbeeld onder druk worden gezet (of het gewoon spontaan doen, eventueel zonder te beseffen welke gevolgen dat heeft) om daarover aan de politie verklaringen af te leggen, terwijl ze dat evengoed kunnen weigeren (maar dat weten ze niet). Dus is de vraag of de wet niet moet formuleren dat het parket geen bijkomend (naast het rapport van de dienst) onderzoek mag doen naar de redenen waarom een bemiddeling niet is doorgegaan, anders kan dat eventueel wel nadelig zijn voor de jongere.

Een reden contra is de vertrouwelijkheid van het proces.

In dit kader mag ook herhaald worden dat ook de benadeelde wordt beschermd doordat hij/zij steeds de mogelijkheid heeft om schadevergoeding te vragen bij verzoekschrift.

2.2. Bemiddeling/hergo op rechtbankniveau (artikel 5 van het voorontwerp)

Dit wordt geregeld in het nieuwe art. 37 bis.

2.2.1. Lineair aanbod

Op het niveau van de rechtbank werden enkele toe te juichen wijzigingen aangebracht tegenover de tekst van februari 2004.

Art 37bis §2 "De rechtbank stelt aan de persoon die ervan wordt verdacht een als misdrijf omschreven feit te hebben gepleegd, aan de personen die ten aanzien van hem het ouderlijk gezag uitoefenen en aan het slachtoffer schriftelijk voor om aan een bemiddeling deel te nemen wanneer de volgende voorwaarden zijn vervuld"

In de versie van februari 2004 kon de bemiddeling door de jeugdrechter worden *overwogen* indien de drie voorwaarden zijn vervuld. Voorliggende tekst lijkt ons een hele verbetering. De rechter *moet* de partijen in alle dossiers die voldoen aan de criteria informeren, waardoor meer mensen de kans zullen krijgen om in een communicatieproces te stappen met de andere partij. Het schriftelijke aspect neemt de vrijblijvendheid weg, dit vinden we m.a.w. een goede procedure.

Het is ons echter niet duidelijk wanneer de rechtbank dit voorstel moet doen: in de voorlopige fase van de procedure? Bij een eerste verschijning van de partijen bij openbare zitting en waarbij dan eventueel de beslissing over de maatregel wordt uitgesteld? Dit moet in de wet duidelijker geformuleerd worden.

De Raad van State (2) heeft heel wat kritiek geuit op de voorlopige procedure zoals geformuleerd in de februari-versie van het voorontwerp. De Raad van State zegt dat het enige doel van een voorlopige maatregel geen zuiver pedagogische maatregel of een louter sanctionerende of louter (schade)herstellende maatregel mag zijn, dat het enkel kan gaan over onderzoeksdaden of daden van bewaring^f "mesures de garde".

Misschien is dit schriftelijke voorstel van bemiddeling van de jeugdrechter niet bedoeld als een maatregel (en dus geen beschikking n.a.v. een zitting in het kabinet) zodat de kritiek van de Raad van State ook niet van toepassing is? Het blijft in elk geval een heikel punt waarop de huidige tekst geen duidelijk antwoord biedt.

Ook met betrekking tot het herstelgericht groepsoverleg maakt in de nieuwe tekst één woord een wereld van verschil. In de oude tekst staat in art. 5, §3 dat de rechtbank een hergo *kan* voorstellen ingeval bepaalde voorwaarden zijn vervuld. In de nieuwe tekst *moet* de rechtbank een hergo voorstellen ingeval de drie voorwaarden zijn vervuld. Ook dit vinden we een bijzondere grote stap vooruit.

2.2.2. Invloed van bemiddelingsresultaat op de gerechtelijke beslissing

In art. 37 bis, §2, laatste alinea is een belangrijke verbetering aangebracht. In de oude tekst stond dat "*ingeval de tenuitvoerlegging van het akkoord volgens de bepaalde regels plaatsvindt na de uitspraak van het vonnis, kan de zaak bij de rechtbank aanhangig worden gemaakt (...) teneinde (...) de ten aanzien van hem bevolen definitieve maatregel(en) te wijzigen*". Dit laatste woord is in de nieuwe versie vervangen door te "*verlichten*". Met andere woorden, indien de jeugdrechter beslist een andere maatregel te nemen, dan moet hij/zij met de tenuitvoerlegging van het bemiddelingsakkoord rekening houden aangezien de rechter alleen maar een lichtere maatregel kan uitspreken dan de oorspronkelijke.

Met andere woorden, de maatregel kan dezelfde blijven of er kan een lichtere worden genomen, nooit een zwaardere. Dit geldt trouwens ook voor hergo.

Uiteraard blijft veel discussie mogelijk over wat lichter of zwaarder is.

2.2.3. Kleine wijzigingen

We geven nog enkele kleine wijzigingen mee. De vorige tekst sprak van een ‘*mislukking*’ van de herstelgerichte maatregel, de nieuwe versie omschrijft het als “*geen resultaat oplevert*”. Tussen haakjes, op parketniveau blijft de wet nog wel spreken van een “*mislukte*” bemiddeling, is dit een vergetelheid?

In de vorige versie moest het verslag van een niet geslaagde bemiddeling worden goedgekeurd door de partijen, nu moet het verslag “*ter beoordeling worden voorgelegd aan de betrokkenen*”.

Is het alleen kwestie van terminologie of heeft het ook inhoudelijke implicaties?

2.2.4. Rapportage

In vergelijking met het parketniveau zegt voorliggend voorontwerp iets méér over wat er dient te gebeuren bij een niet geslaagde bemiddeling op rechtbankniveau, maar het blijft nog (te) vaag. De dienst dient een “*bondig verslag over het verloop en over het resultaat van de herstelgerichte maatregel*” (art. 5, §1) op te stellen. Het wordt tevens bij het dossier van de rechtspleging gevoegd. In de artikelsgewijze bespreking lezen we nog het volgende: “*In sommige gevallen is het mogelijk dat het mislukken van de maatregel het gevolg is van de afwezigheid van het slachtoffer tijdens de in onderling overleg vastgestelde vergaderingen. De redenen van de mislukking moeten dan in het verslag worden vermeld, zonder evenwel in detail te treden*”.

We stellen ons hierbij de vraag of de jeugdrechters niet (te) gemakkelijk zullen beslissen dat de

dader niet wenste mee te werken, indien het verslag niet meldt dat het slachtoffer onbereikbaar was of niet wilde participeren? Anderzijds begrijpen we ook wel dat magistraten graag informatie hebben over het verloop van de bemiddeling om een gefundeerde beslissing te kunnen nemen. Uiteraard is er over de rapportage naar de gerechtelijke instanties na een geslaagde of niet-geslaagde bemiddeling veel meer te schrijven dan dit. Misschien een onderwerp voor één van de volgende nieuwsbrieven?

Het verslag dat de bemiddelingsdienst opstelt, dient te worden goedgekeurd door de partijen. De wet laat ons in het ongewisse wat er dient te gebeuren indien partij(en) dit niet wensen goed te keuren.

Zowel op parket- als op rechtbankniveau moet het akkoord dat werd afgesloten tussen de partijen worden gehomologeerd. Weliswaar kunnen parket en rechtbank enkel weigeren indien de inhoud strijdig is met de openbare orde. In sommige materies is het duidelijk wat van openbare orde is, maar zeker niet altijd. Betreffende herstelbemiddeling zou in dit verband moeten uitgeklaard worden of een door partijen overeengekomen afstand van hoofdelijkheid kan worden gehomologeerd door parket/rechtbank.

Hoofdelijkheid betekent dat voor schade die door meerdere personen wordt veroorzaakt, het slachtoffer van elk van de daders een volledige schadevergoeding kan vorderen, die dan achteraf onder elkaar (evt. via de burgerlijke rechtbank) moeten ‘afrekenen’.

Wanneer het niet gaat om een misdrijf, kunnen partijen overeenkomen dat het slachtoffer bijvoorbeeld slechts de helft van de schade van dader A vordert, en ten opzichte van A ‘afstand van hoofdelijkheid’ doet (art 1213 en 1214 BW).

Gaat het om een misdrijf, is de strafrechter gebonden door art. 50 SW dat hem verplicht om, wanneer een slachtoffer volledige schadevergoeding vordert ten opzichte van verschillende mededaders of medeplichtigen, elk van hen tot de

ze volledige schadevergoeding te veroordelen, ook al zou in een voorafgaande overeenkomst tussen een dader A en het slachtoffer afstand van hoofdelijkheid zijn gebeurd.

Art. 50 SW wint het dan met andere woorden van de overeenkomst. De rechtsleer is het niet eens of dit artikel 50 van openbare orde is, wel dat het slachtoffer op die wijze kan terugkomen op dat aspect van een eerdere overeenkomst.

De werking van art. 50 SW wordt alleszins gemilderd door het ‘nec ultra petita’ beginsel: de rechter kan nooit meer toekennen aan een partij dan die partij gevraagd heeft.

Indien het slachtoffer dus een bepaald bedrag (de helft van de totale schade) vraagt van dader A op de zitting, en het volledige schadebedrag vraagt van dader B, zal de rechter dader A niet kunnen veroordelen tot het volledige schadebedrag, ook al spreekt hij bijvoorbeeld dader B vrij. Een afstand van hoofdelijkheid houdt in dat een slachtoffer een bepaalde dader slechts voor een deel verantwoordelijk acht voor zijn schade, ongeacht wat de rechter later zou bepalen. Het slachtoffer neemt dus een bepaald risico - niet volledig vergoed te zullen worden - vanuit zijn individuele overtuiging dat het niet rechtvaardig zou zijn om van een bepaalde dader volledige schadevergoeding te (kunnen) krijgen.

Er is discussie of de jeugdrechtbank ook door art. 50 SW is gebonden, dan wel op basis van het specifieke art. 61 Jeugdbeschermingswet en op basis van een herstelovereenkomst de door partijen overeengekomen verdeelsleutels kan respecteren. Wij stellen voor om expliciet te bepalen dat verdeelsleutels uit een herstelovereenkomst bindend zijn voor de rechter, dat een slachtoffer dus niet kan terugkomen op zijn verbintenis om een bepaalde dader slechts voor een deel van de schade aansprakelijk te houden. We stellen ons de vraag of de homologatie door parket/rechtbank en de weigering een akkoord goed te keuren niet eerder moet beperkt worden tot die aspecten welke strijdig zouden zijn met bepaalde grondrechten van zowel slachtoffer als dader, zoals opgenomen in o.a. de grondwet, het EVRM en het IVRK.

3. Geschreven project voorleggen

We wensen nog kort iets te schrijven over de invoering van het “geschreven project”. Wij zijn hiervan grote voorstander. Dit voorstel geeft met name weer hoe wij een eigentijdse reactie op een delict zien met maximale inspraak en betrokkenheid van de partijen.

In een vorige kritiek op dit voorontwerp van wet benadrukten we reeds dat we dit graag in de chronologie van de tekst naar voor zouden willen schuiven, maar de minister is hierop niet ingegaan. Wij stellen de volgende chronologie voor:

1. zoveel mogelijk streven naar herstel in rechtstreekse dialoog met slachtoffer (herstelbemiddeling)
2. zoveel mogelijk via ‘verbintenisproject’ delict verder afhandelen
3. dan pas – en uiteraard enkele uitzonderingen daar gelaten – voorzien in maatregelen die de jeugdrechter eenzijdig en zonder instemming van de jongere kan opleggen.

Met andere woorden, we zien dit ‘verbintenisproject’ niet als één van de vele maatregelen waartussen de jeugdrechter kan kiezen, maar wel als een fase tussen het herstel en de oplegging van de maatregelen.(3)

Dit is spijtig genoeg in de nieuwe versie niet overgenomen.

Hilde Geudens

Ondersteuningsstructuur Bijzondere Jeugdzorg

1. Deze reactie is geschreven op basis van een eerste lezing van de nieuwe tekst van het voorontwerp en is dus mogelijk niet vrij van verkeerde interpretaties.
2. In haar advies formuleerde de Raad van State scherpe kritiek op de mogelijkheid om herstelbemiddeling en het geschreven project mogelijk te maken in de voorlopige fase van de rechtspleging.

‘De beschermingsmaatregelen genoemd in artikel 37 van de wet van 8 april 1965 vallen immers, ook als worden ze omschreven als maatregelen van bewaring, behoeding of opvoeding, onder het strafrecht zoals dat inzonderheid omschreven en gedefinieerd is in de rechtspraak van het Europees Hof voor de rechten van de mens. Er kan geen sprake zijn dat een persoon bedoeld in artikel 36, eerste lid, 4°, van de wet van 8 april 1965 in de voorbereidende fase van de rechtspleging, dat wil zeggen vóór het vonnis, een ‘sanctie’, een herstel of een uitsluitend opvoedende maatregel wordt opgelegd, ook al zou de minderjarige de hem verweten feiten bekennen en zich akkoord verklaren, zo niet zouden het vermoeden van onschuld en de vereisten van een eerlijk proces met voeten getreden worden. Het Hof van Cassatie heeft immers onlangs geoordeeld dat een herstelmaatregel of een uitsluitend opvoedende maatregel niet opgelegd mag worden in de voorbereidende fase van de rechtspleging, al zou de minderjarige het hem verweten feit hebben bekend en zich akkoord verklaren, omdat met zulk een beslissing het recht van de minderjarige op een eerlijk proces en het vermoeden van onschuld, die gewaarborgd worden bij art. 6 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, met de voeten zouden worden getreden.

(...)

Zoals in de opmerkingen onder artikel 18 zal worden uiteengezet, kan de jeugdrechtbank in de voorbereidende fase van de rechtspleging alleen onderzoeksmaatregelen (artikel 50) of maatregelen van bewaring (artikel 52) treffen en kan ze geen uitsluitend opvoedende maatregelen, strafmaatregelen of herstelmaatregelen nemen.

Volgens de memorie van toelichting echter hebben de herstelgerichte maatregelen met elkaar gemeen dat ze “allemaal de noodzaak (benadrukken) de door het slachtoffer en de gemeenschap geleden schade te herstellen en zo de sociale betrekkingen die door het plegen van een als misdrijf omschreven feit zijn verbroken, te herstellen. Aan de hand van deze antwoorden kan een signaal worden gegeven dat ten aanzien van het slachtoffer herstelgericht en ten aanzien van de jongere opvoedkundig is. Dergelijk signaal zorgt ervoor dat de jongere aan verantwoordelijkheidsbesef wint en dat het veiligheidsgevoel van de gemeenschap verhoogt.

Bijgevolg kunnen zulke maatregelen niet worden genomen tijdens de voorbereidende fase van de rechtspleging omdat anders zou worden vooruitgelopen op de beslissing die de jeugdrechtbank uiteindelijk zal nemen.

Het besluit is dan ook dat de steller van het voorontwerp op de lijst van de maatregelen en voorwaarden die voorlopig kunnen worden opgelegd, die maatregelen en voorwaarden moet schrappen die geen of onvoldoende verband houden met een maatregel van bewaring of een onderzoeksmaatregel.”

3. Zie ook visietekst van het team jeugd delinquentie van de OSBJ (www.osbj.be)

Brieven uit de gemeente Oudenaarde

“Nog bloeien de bloemen in ’t dal en de gaarden.” Met dit vers begroetten het herfstlandschap en mijn onderbewustzijn elkaar op weg van het vliegveld naar het hotel. Ik had mijn geest het zwijgen opgelegd en liet Boedapest tijdens de busrit alle ruimte om tot me door te dringen. Mijn metgezellen zochten de betekenis van Hongarije door de geschiedenis, de cultuur, het communisme,... onder de loep te nemen. Via Belgische woorden het land doorgronden, zo kon het misschien ook, bedacht ik, maar lag de waarheid (als ze al bestond en als ze al voor de mensen was weggelegd) niet op straat? Veeleer, meende ik, en ik had me hard inspannen om me van het luidruchtige gezelschap te bevrijden. Plots werd me echter gecommandeerd om in de reisgids op te zoeken wie zoal de belangrijkste componisten waren van Hongarije. Behulpzaam als ik opgevoed ben, smeed ik de gids in de richting van het hoofd dat het bevel uitgesproken had. Ik verdiepte me opnieuw in het landschap dat voorbijschoot. Tevergeefs. Het had zich voor me gesloten, ondoordringbaar, en er zat niets anders op dan voor de zoveelste maal mijn diepte in te duiken. *“Nog bloeien de bloemen in ’t dal en de gaarden. Nog groenen de peppels...”* De tweede zin weigerde in het gelid te springen. Wat eens mijn lievelingsgedicht was geweest, bleef nochtans zeuren om verwoording. Lag daar misschien de mogelijkheid om in de ziel van Boedapest te duiken, het geheim van Hongarije op te lossen? Om met andere woorden de vraag die de reisgids aan elke bezoeker stelde te beantwoorden: “hoe heeft het Hongaarse volk, dat tijdens de geschiedenis nederlaag op nederlaag stapelde, meer dan welk volk ooit, hoe heeft dat volk kunnen overleven?”

Zijn we niet allen Hongaren, zo schoot me te binnen terwijl ik de melancholie voelde opkomen, maar ik hield dit wijselijk voor mezelf. Ik drukte mijn reisgenoten enkel op het hart dat ze moesten uitkijken wanneer ze in contact kwamen met de inlanders, we hadden immers te ma-

ken met een vernederd volk. Ik kreeg de lachers op mijn hand. Opnieuw had ik mijn goede wil getoond, doch vrolijker werd ik er niet van. Ik kon zoals zo vaak niet met anderen spreken, hun wijze van communiceren en hun woorden waren mij vreemd, hoewel ik telkenmale probeerde bij hun vertoog aan te sluiten. Het werd echter steeds duidelijker dat ik anders naar het leven keek en dat er stevast kortsluiting ontstond, een gevoel waar ik vervolgens moeilijk uittraakte omdat dan een waanketen van gedachten op gang kwam, in de zin van: ze zullen me behoorlijk gestoord vinden, of ze denken dat ik me te goed voel, etc etc. Zaken die me dan nog meer in mijn schulp deden kruipen, nog minder aansluiting deden vinden bij hun betoog en ik wel moest zwijgen en het uitzweten. Was trouwens zwijgen langzaamaan niet de enige optie? Vertoeven in een andere wereld, de wereld van de poëzie, bijvoorbeeld?

Opnieuw dwaalden mijn gedachten naar de versregels. Hoe was het mogelijk? Zo'n vijf jaar geleden, toen ik nog uitgesproken principes had, vond ik dat een mens zijn lievelingsgedicht uit het hoofd moest leren. En laat dat nu juist het gedicht 'herfststemming' van Petöfi geweest zijn. Sándor Petöfi was een Hongaars dichter en vrijheidsstrijder, zo had ik een uur eerder gelezen. Toeval kon ik stilaan uit de orde der dingen sluiten, zo meende ik, eerder leek alles met alles verband te houden. Stond het misschien in de sterren geschreven dat ik ooit in Boedapest zou terecht komen om een internationaal congres bij te wonen dat de laatste theorie behandelde waarin ik nog leek te kunnen geloven? Maar hadden zich de vragen en twijfels niet opnieuw torenhoog opgestapeld? Zou het gedicht misschien binnensijpelen op het ritme van de antwoorden die ik zou krijgen? Er was immers heel wat tijd verstreken en de woorden waren langzaam weggezonden. Maar zelfs al zou ik erin slagen de komende dagen het gedicht uit mijn geheugen tevoorschijn te toveren, wat zou dat betekenen? Het was toch een gedicht dat getuigde over het tekortschieten van de liefde? Ja, liefde kon gerust omschreven worden als toekomstige nederlaag, dat wist ik vijf jaar geleden wel zeker, maar dat was toen met meer dingen zo.

Ik tuurde weemoedig uit het raam, bewust van het risico dat samen met het gedicht wel meer naar boven kon komen. Naar buiten blijven kijken, zo hield ik mezelf voor, wie schiet er iets mee op wanneer oude wonden opgehaald worden? Lag de waarheid niet langs de landweg? Ook daar leed de natuur overduidelijk een nieuwe nederlaag. Alles kleurde bloederig, maar het was een prachtig zicht. Ooit komt er een nieuwe lente, dacht ik, is dat niet het antwoord op het raadsel? Het vermogen om in te slapen, krachten op te doen en opnieuw te beginnen? "*Nog bloeien de bloemen in 't dal en de gaarden. Nog groenen de peppels voor onze poort. Maar hoog van de berg loert de winter naar de aarde en heeft daar de bloei onder 't sneeuwkleed gesmoord.*" Allen verloren we weliswaar onze jeugd, onze overtuiging, onze kracht. Maar, zo schoot me te binnen: "*De lente doorlaait nog mijn vlammeende jaren. De zomer in 't hart gloeit nog steeds en gelooft.*"

Eindelijk bereikten we het hotel. We checkten in en na een eenvoudige maaltijd dook ik in mijn eentje de stad in. Dit laatste was een noodzakelijke voorwaarde om een stad te leren kennen, zo wist ik uit ervaring. De stad stap je niet zomaar binnen, de stad opent zich voor je, eist alle aandacht. Ze is de moeilijkste aller minnaressen. En inderdaad, de stad ontving me met open armen. Wat een indrukken! De stad, de straten fluisterden me betekenissen in die duidelijk waren. Over een land dat haastig op zoek was naar een nieuwe identiteit, over een land waarin de symbolen van de geschiedenis te groot waren, je kon er enkel wezenloos naar staren, als naar strijdwapens in een museumvitrine, zonder enige waarde voor het dagdagelijkse gevecht. Over een land dat het kapitalisme had omarmd zonder voorwaarden te stellen, zonder een bruidschat te bedingen, en daardoor wel met werkgelegenheid zat, maar ook met de uitwassen van het kapitalisme die niet in balans gehouden werden door de erfenis van de traditie, zoals bij ons. Teveel Mc Donald en Burger King, te uitgesproken reclames voor bandeloos vertier. De tijd ging

te snel, het particulier initiatief bleek tijdens het communisme doodgemaakt en dat werd niet veranderd, nergens was een lokaal cafeetje te bespeuren, althans niet waar ik kwam. Het was jammer. En ging met het gebrek aan initiatief ook niet de mogelijkheid van ontmoeting in de openbare ruimte verloren? Een terechte vraag, zo vond ik, want nergens trof ik die plek waar mensen spontaan samenkwamen in de publieke ruimte. En toch snel, snel de bemiddeling willen invoeren, om mee te zijn met de laatste strafrechtelijk ontwikkelingen binnen de Europese Unie. Kijk, de straat gaf me betekenissen, vragen en aanzetten tot antwoord, hoe klein en bekritiseerbaar ook. Wat een verschil met de conversaties die ik de komende dagen op het congres hoorde. Meermaals stond ik op het punt de congresgangers toe te schreeuwen dat ze moesten ophouden met dat oeverloos gezwets, dat er op de plenaire sessies welgeteld één (1) goed punt was gemaakt, namelijk dat de herstelbeweging er niet in geslaagd was de brug te slaan naar andere, belangrijke democratische bewegingen en dat dat de prioriteit was. Was het dan zo moeilijk om los te komen van de zelf gecreëerde, bescherming biedende, maar gesloten kring? Waarom niet de straat op, waarom niet naar die oude, kromme vrouw op de brug met de uitgestoken hand en de kruk, die oude, kromme vrouw waarover ik bijna struikelde omdat ik met mijn hoofd in de wolken liep, opgaand in bewondering voor het uitzicht? Ik wou wel teruglopen nadat ik haar had gezien, maar ik deed het niet, ik liep door. “Ga dat gevoel zoeken”, zo wou ik wel schreeuwen, maar ik deed het niet, ik wou niemand voor het hoofd stoten, veeleer zocht ik af en toe de rust van mijn hotelkamer op, waar ik overpeinsde dat de maatschappelijk ontwikkelingen hoge eisen stelden aan de inhoudelijke discussie en de tijd drong. Uit de workshop waarin de theorieontwikkeling binnen de herstelbeweging was toegelicht, bleek echter enkel dat enkele geschoolde arbeiders gemeenschapsgeld hadden gekregen om hun ding te doen, zonder dat er van onderling overleg sprake was geweest en zonder dat er

gedragen stellingen geformuleerd hadden kunnen worden. Het was me vreemd te moede. Hoe moest ik verder? *“De bloesem valt af en vergaat met het leven. Kom hier op mijn schoot, lief, en luister eens hoe, mijn bloed door de hartklop nog voort wordt gedreven, maar misschien dekt mijn morgen een grafheuvel toe.”*

Steeds meer leek het probleem te herleiden tot de vraag hoe ik wou spreken. Een sluitende theorie maken verengde de werkelijkheid enkel, daar kon ik niks mee. Maar op het congres ontmoette ik velen die precies probeerden met woorden de werkelijkheid vast te leggen, maar dit had tot gevolg dat ze anderen, die niet in het plaatje pasten, ook met hun woorden bevroren. Indien het vanuit een beargumenteerde redenering gebeurde, viel ermee te leven, want je kon in discussie treden. Meer en meer be kroop me echter het gevoel dat veel van die denkers leken op kunstschaatsers die van het ene uiterste van de intellectuele ijspiste naar het andere pirouetteren wanneer iemand een idee naar hen blies. Dus echt spreken over het strafrecht, neen, dat ging niet. Alleen ernaar kijken al was vermoeiend, laat staan dat je de lust be kroop om je op het ijs te wagen, wel integendeel. Maar wou de herstelbeweging niet juist het discours doorprikken dat de werkelijkheid over conflicten wou vastleggen? In hun vastberadenheid om het zogenaamde retributieve betoog te doorbreken, schoot ze naar het andere uiterste door, maar hetzelfde scenario herhaalde zich. De werkelijkheid werd vastgelegd en wat mensen die misdrijven pleegden of slachtofferschap ondergingen werkelijk dachten of wilden, dat verschoof naar de achtergrond, was niet echt bespreekbaar. Op mijn verwijt dat de praktijk, met al haar complexiteit, te weinig aan bod kwam binnen de herstelbeweging, werd sussend gereageerd. Vroeger, toen was het pas erg, zo luidde het. Dat kon wel zijn, maar het kernpunt was dat men wel beweerde over de praktijk te spreken, maar dat men de praktijk toetste aan de ontwikkelde theorie en men het dus eigenlijk over die theorie had. De casussen die niet in het theoretisch plaatje leken te passen, die werden verzwegen, terwijl daar volgens mij heel veel uit te leren viel. Ander-

zijds was het ook waar dat er op de andere workshops misschien andere geluiden hadden geklonken. Met de formule van veel workshops en weinig plenaire sessies viel er geen eenduidige evaluatie te geven van het congres. Maar steeds meer merkte ik die blinde vlek op: daders en slachtoffers moesten herstellen, dat was het belangrijkste, niet de vraag welke positie het systeem innam of wat herstel dan wel mocht betekenen. Daders en slachtoffers waren de betrokkenen, zo zei men mij, en alle betrokkenen moesten toch het conflict hanteren? Maar onder het mom van niet-dadergerichtheid is de vraag naar hoe WIJ met de dader wilden omgaan van het toneel verdwenen, wie die vraag stelde 'had het niet begrepen'. Maar alle betrokkenen betrekken, moest er dan ook niet gekeken worden naar wat en wie de oorzaken waren van criminaliteit? Was het kapitalisme, de globalisering, het verplichte dienen van dit systeem niet aan de orde? Moesten de vertegenwoordigers ervan niet kijken naar de gevolgen van het systeem en het waar mogelijk bijstellen? Was dat geen voorwaarde om repressiever te kunnen optreden, wanneer de omstandigheden het eisten? Niet alleen de daders eerst de kans geven verantwoordelijkheid op te nemen alvorens repressiever te zijn, maar ook de veroorzakers voor hun verantwoordelijkheid stellen, hen in het debat betrekken over hoe om te gaan met criminaliteit? Maar hoe deed je dat? Ach, steeds meer kreeg ik het gevoel dat de herstelbeweging de idee van de communicatie en participatie met de direct betrokkenen liet varen, en dat ze iets anders oarmde, iets waar we allen zogenaamd beter zouden van worden maar geen ruimte liet voor (het streven naar) vrijheid. En hoe moest ik mij daarin positioneren? Moest een mens er niet uit, alvorens doodgedrukt te worden? Maar was dat niet louter zelfbeklag? *“O spreek: ben ik 't eerst op het doodsbed gelegen en druk jij me snikkend de oogleden dicht? Zal een jongeling jouw hart weer tot liefde bewegen? Vergeet je mijn naam voor de zijne wellicht?”*

Want wat was mij die theoretische beweging aan gelegen? Niets belemmerde me toch om mijn leven uit te bouwen, te blijven denken en in

de netelige omstandigheden waarin ik ongetwijfeld nog terecht zou komen naar eer en geweten te spreken en te handelen. Pas wanneer dat niet meer kon, dan was het met me gedaan.

Zoals altijd bleek het dus vooral om mezelf en mijn worsteling te gaan en stilaan werd het me duidelijk dat er volgens velen weinig aan die worsteling te vertalen viel naar een ervaring die het individu oversteeg. Met dit idee in het achterhoofd trok ik naar de afsluitende *conference diner*. Maar toen ik het gebouw binnenstapte, kromp mijn maag, nog voordat ze iets van voedsel of drank had ontvangen, in elkaar. Men had het diner georganiseerd in zowat het meest pompeuze gebouw dat ik ooit zag. Hongaren uit het volk, die dus meer dan anderen in aanraking kwamen met het strafrechtelijk systeem, sla er gerust een criminologisch handboek op na, zouden niet geloven dat wij daar een voet hadden binnengezet, zo verzekerde iemand die iets van Boedapest kende. Ik werd waarlijk fysiek slecht van het gebeuren: lakeien liepen er rond in vol ornaat, in een andere zaal was de opgetutte hogere klasse overduidelijk aanwezig en in de dinerzaal speelde een orkest in smoking nummers als 'I did my way' op klassieke wijze. Ik kon enkel overeind blijven door de originele versie uit volle borst mee te zingen: 'comme d'habitude'. Er was ons verdomme een zigeunerband beloofd! Uiteraard smeed ik dit enkele mensen in het gezicht en ik poogde een intellectuele discussie te starten over de analyse van de macht op basis van de architectuur en de geschiedenis van de gebouwen. Maar ik moest zo kritisch niet zijn, zo drukte men mij op het hart, ik moest genieten. Enfin, nadat ik aan de toog wat bier achterover geslagen had (dat moest dan wel weer uit eigen zak betaald worden) ging dat laatste al wat beter. Uiteraard moest ik aan die toog nog even mijn gal spuwen (waar dient een toog anders voor?) en ik begon gruwelijk te zeiken over het feit dat de inhoud er niet eens toe deed, de Hongaarse overheid wou enkel congressen naar haar land lokken, zo draaiden het toerisme en de economie. Zo was ik enkele uren geleden nog langs een chique hotel gelopen waar het 23ste Internationaal Congres voor Bijziende Opticiens

plaatsvond. Geen idee wat daar gezegd werd maar de deelnemers zouden het ongetwijfeld enorm belangrijk vinden, net zoals de overheid. Moesten we niet juist kritisch zijn ten aanzien van de structuren waar we in terechtkwamen? Zeiden deze niet meer dan het betoogje dat we fabriceerden en waarvan we hoopten dat het de andere structuren in zich op zou nemen? Maar misschien was ik weer eens te doordravend en zonder mededogen. Misschien was het daarom dat enkele Hollanders die een rondje gaven, mij doodleuk oversloegen, maar wel de persoon met wie ik 'in gesprek was' trakterden. Misschien dachten ze wel dat mijn glas nog halfvol was, doch in mijn gemoedstoestand kon je het het best als halfleeg beschouwen, dat was toch duidelijk? In ieder geval, ik moest de straat op, het was in alle opzichten de enige weg. Ik haastte me naar de brug, drukte een muntstuk in de handen van de kromme poortbewaakster en bleef geruime tijd in de verte staren, de handen op de reling. "Ik snap het, mijnheer Petöfi", prevelde ik, "het gedicht gaat over vrijheid en over een land, een cultuur, medemensen die daarvoor nodig zijn."

Met de ogen gesloten en terwijl de regendruppels op mijn gezicht sloegen, stuurde ik het gedicht, dat me eindelijk als één geheel te binnen schoot, als afscheidsgroet de zwarte nacht in, alvorens opnieuw in de straten te gaan zwerven:

*Nog bloeien de bloemen in 't dal en de gaarden.
Nog groenen de peppels voor onze poort.
Maar hoog van de berg loert de winter naar de aarde
en heeft daar de bloei onder 't sneeuwkleed gesmoord.
De lente doorlaait nog mijn vlamme jaren.
De zomer in 't hart gloeit nog steeds en gelooft.
Maar zie eens, reeds nestelt de herfst in mijn haren
en tors ik de rijp van de winter op 't hoofd.*

*De bloesem valt af en vergaat met het leven.
Kom hier op mijn schoot, lief, en luister eens hoe
mijn bloed door de hartklop nog voort wordt gedreven,
maar misschien dekt mijn morgen een grafheuvel toe.
O spreek: ben ik 't eerst op het doodsbed gelegen
en druk jij me snikkend de oogleden dicht?*

Zal een jongeling jouw hart weer tot liefde bewegen?

Vergeet je mijn naam voor de zijne wellicht?

*Werp af dan je sluier, wijl zwart niet jouw kleur is,
en hang hem als vaan aan het kruis op mijn graf.*

*Dan stijg ik omhoog uit de oorden der treurnis
en haal hem te middernacht er weer af
om mijn tranen te drogen, de tranen vergoten
om jou, die zo licht je aan een ander lief bindt;
om dit hart te omhullen waarin jij ligt besloten,
dit hart dat ook hier jou voor eeuwig bemint.*

Frediker Bullens

Verslag over de driedaagse vorming 'Bemiddelen met Allochtonen' september 2004 (1)

De vorming werd gegeven door Ann Huybrechts van het Ondersteuningsteam Allochtonen Bijzondere Jeugdbijstand (provincie Antwerpen) en docent Interculturele en migratiemechanismen.

"Bemiddelen is als haakwerk : het werkt snel en dikwijls volstaat het resultaat voor mensen met voldoende basiskledij. Voor wie bijna naakt door het leven moet, is dit echter onvoldoende. Dan is er ook borduurwerk nodig om de gaatjes in het haakwerk te dichten."

In het samenlevingsdebat over integratiethema's worden de oorzaken van samenlevingsmoeilijkheden tussen autochtone en allochtone burgers vaak toegeschreven aan verschillen in cultuur. Maar de migratierealiteit is veel complexer. Om die goed te begrijpen, moet men zeker ook rekening houden met sociaal-economische, sociologische, macropsychologische en migratiemechanismen die 'alle' mensen beïnvloeden, ongeacht de cultuur of subcultuur waar ze opgroeien.

De vorming wou ons vooral meer inzicht doen krijgen in de complexe verwevenheid van de verschillende migratiemechanismen en interculturele verschillen opdat we allochtonen beter zouden begrijpen zodat dit de samenwerking kan verbeteren.

Het migratieproces

Vele problemen met 'allochtonen' hebben niet met de cultuur of godsdienst te maken maar wel met de migratie 'an sich'.

Dezelfde ontwikkelingen is men tegengekomen bij de Nederlanders die in de jaren '90 verhuisden naar Australië.

Wat heeft met migratie te maken en wat met cultuur? Verlangen naar eigenheid is niet cultureel verbonden maar universeel!

Toen in de jaren '60 massaal vreemdelingen naar hier werden gehaald om onze economie op volle toeren te laten draaien, was er aanvankelijk sprake van een tijdelijk karakter. Dit impliceerde dat het referentiekader van het thuisland bleef gelden, aangezien men zich ook daar terug moest kunnen aanpassen. Dezelfde ontwikkeling zien we nu bij de Polen, de Bulgaren en de Hongaren. Er had een verschuiving plaats van een 'grootfamilie' naar een 'kerngezin'.

Daarnaast wilden de ouders netwerken van het thuisland installeren (men gaat automatisch refereren naar datgene wat men verloren heeft) terwijl kinderen zich eerder gingen aansluiten bij nieuwe netwerken. Daardoor ontstonden er loyaliteitsconflicten tussen de generaties. Voor de migranten blijft de tijd van hun land van herkomst stil staan, waardoor men hier niet mee evolueert naar modernere wendingen, en dus veelal voor een traditionelere opvoeding dan de tijdsgenoten in het land van herkomst zal kiezen. Dit is een typisch migrantenverschijnsel, los van de cultuur. Het gaat om problemen omwille van de context.

Tevens stelde men vast dat vooral de economisch zwakste schakels naar hier kwamen. Zij hadden binnen de eigen gemeenschap onvoldoende verscheidenheid in opleidingen en be-

roepen om op besloten wijze hun cultuur hier vorm te geven. Ze waren genoodzaakt zich 'aan te passen' vanuit een kwetsbare minderheidspositie. (Anders loopt dit bijvoorbeeld bij Joden, Chinezen,... zij kwamen vanuit een sterke economische startpositie. Ze wisten zich intern te organiseren en behielden zonder veel problemen hun eigen cultuur).

Het ging vooral om mensen met een statisch wereldbeeld. Ze hadden in hun eigen land nog maar weinig ervaring kunnen opdoen met subculturele verschillen (minder mobiel, geen televisie, weinig toeristen) en daardoor kregen zij het dubbel zo moeilijk om in een ander land met een andere cultuur, verschillen in opvattingen juist te plaatsen en kritisch over de eigen opvattingen te reflecteren. De vreemde cultuur konden ze niet altijd goed begrijpen, en dit resulteerde in gedragingen die door ons dan ook vaak als gebrek aan respectvol gedrag werden geïnterpreteerd. Bovendien voelden ze zich ook vaak slecht begrepen of veroordeeld voor zaken die in hun ogen perfect normaal of legitiem waren.

Aanvankelijk was de openheid en tolerantie veel groter, wij hadden hen immers nodig als werkrachten. Stilaan verschoof de afhankelijkheidsgraad naar het andere uiterste. Het werd duidelijk dat ze zich hier voorgoed zouden vestigen. Zij hadden ons voor alles nodig, wij hen niet meer. We gingen plots meer eisen stellen. Bijvoorbeeld: een diploma van een Congolese man is plots niets meer waard hier. Hij is werkloos, verliest zijn status. De vrouw, die alles zal doen om haar gezin recht te houden, gaat werken als poetsvrouw. Zij wordt kostwinnaar. De man blijft thuis. Gezinsconflicten zijn niet ver weg... Om uit de underdog-positie te komen, gaan mensen zich groeperen en hun eigenheid en cultuur overaccentueren. Tezelfdertijd wordt op dit moment het wij-zij denken verscherpt en de polarisatie vergroot... Zie de hetze rond de 'hoofddoeken'.

Cultuurverschillen

Cultuurverschillen ontstaan vanuit verschillende ervaringen. In het geval van een gemeenschappelijke ervaring, wordt deze gedeeld maar niet ver-

der besproken. De gemeenschappelijke ervaringsgeschiedenis in een groep vertaalt zich in opvattingen en gewoonten die vanzelfsprekend lijken en dus niet uitgelegd worden. De interculturele botsingen situeren zich voornamelijk op dit niveau van vanzelfsprekendheden.

Er ontstaan culturele waarheidsbrillen, waarvan we niet langer beseffen dat ze op onze neus staan. En zoals we weten, twee verschillende waarheden, sluiten elkaar uit. Het is dus belangrijk te beseffen dat het verschillen zijn in ervaringen, logica en niet in waarheden.

Eén van de vele dimensies van cultuurverschillen lijkt in deze context interessant om naar te kijken: het individu en het collectief. Mensen zijn voortdurend in een slingerbeweging tussen het ergens bijhoren en het net ietsje (veel) anders zijn. Deze beweging wordt sterk bepaald door de culturele context waarin men leeft. Men kan dan spreken van een “eerder groepsgerichte samenleving” en een “eerder persoonsgerichte samenleving”.

Een eerder groepsgerichte samenleving ontstaat in gebieden met weinig sociaal-economische zekerheid. Om te overleven is het individu afhankelijk van een sterke familiale solidariteit.

Vandaar het ontstaan van een hiërarchische organisatie waar iedereen zijn plaats kent. Je krijgt hier dus een verticale autoriteitsstructuur. Je moet je goed kunnen laten sturen, laten begrenzen en je moet je kunnen aanpassen aan de mening van ouderen of hogergeplaatsten en bevelen naar onder toe. Een dochter kan haar vader bijvoorbeeld in publiek niet tegenspreken, want hij is de persoon die onderhandelt met de buitenwereld. Iemand uit deze cultuur heeft ook amper individuele tijd, vele dingen overkomen hen en bevelen of vragen van bovenuit moeten ingewilligd worden.

Doordat mensen met een ongeveer gelijke plaats en rol binnen die familiehiërarchie zich in gelijke omstandigheden op ongeveer dezelfde manier gedragen, is er weinig uitleg nodig. Men leidt het verwachte rolgedrag gewoon af uit het gedrag van de andere.

De reden waarom de waarden “familie-eer” helemaal bovenaan staan in een groepsculturele

logica, is dat in een overlevingscontext met weinig materiële middelen men zich vooral van anderen kan onderscheiden door de familie-eer en daardoor meer status verkrijgt. Status geeft een familie een betere onderhandelingspositie. Indien men als buitenstaander het openlijk opneemt voor de zwakste, bijvoorbeeld jongste broer, dan verzwakt men die persoon zijn positie nogmaals want men zegt dat de familie iets fout doet (= gezichtsverlies).

Men moet zich communicatief aanpassen aan de mening van wie hoger staat, toch tenminste formeel. Dit noemt men respect tonen. Hun eigen mening kunnen ze wel kenbaar maken, maar enkel op een indirecte manier. De relatie op zich is vaak belangrijker dan de inhoud. Deze indirecte communicatiestijl wordt door ons dikwijls verkeerd begrepen en wekt irritatie op (rond de pot draaien, jassendraaier).

De eerder persoonsgerichte cultuur, zoals die zich hier in het westen vooral ontwikkelde, mede door het doorgedreven sociale zekerheidssysteem, legt vooral de nadruk op het eigen “ik”, het ontwikkelen van een eigen individuele persoonlijkheid met een eigen mening, een kritische ingesteldheid, een veeleer directe communicatiestijl. Overleg en consequent handelen zijn binnen deze eerder horizontaal gestructureerde samenlevingsstructuur sleutelwoorden.

Deze “wees jezelf”- vanzelfsprekendheden staan lijnrecht tegenover de groepsculturele overlevingslogica. Deze botsing en confrontatie zijn vaak oorzaak van de huidige cultuurconflicten tussen Belgen en allochtonen. Zo is het voor allochtone jongeren moeilijk om tot eigen vanzelfsprekendheden te komen. Zij voelen zich als het ware in twee richtingen getrokken tussen tegenstrijdige opvattingen en gedragsverwachtingen. Een valkuil voor allochtonen is daarenboven dat zij via de TV- en reclamewereld onze cultuur interpreteren als een complete horizontaliteit, zonder enige vorm van verticaliteit en autoriteit (bijv. tussen ouders en kinderen, leraars en scholieren). Migranten jongeren willen zich hieraan spiegelen, waardoor zij zich, in onze ogen, respectloos gedragen, (bv. op ieder moment hun gedacht zeggen). Zij van hun kant gaan er echter van uit dat dit onze manier van communiceren is.

In onze rechtspraak is vanuit het katholicisme het biechtritueel doorgedrongen. *Schuld bekennen* en het onder woorden brengen is bij ons nodig om het vertrouwen te herstellen. Daardoor zijn wij soms blind voor bepaalde non-verbale manieren om schuld, ongelijk of spijt te uiten. Door deze blindheid veronderstellen we dat het niet-bekennen, betekent dat er geen enkel schuldbesef is.

In de Koran staat: 'Bekeer u, keer het ten goede en herstel wat je fout gedaan hebt'. Dit is belangrijker dan het verwoorden van je fouten, het "opbiechten". Het effectief herstellen is voor hen een non-verbale manier om verantwoordelijkheid op te nemen. Zij werken meer met het begrip *schaamte*. Het woordelijk toegeven is voor hen extra moeilijk vermits dit vanuit hun hiërarchisch denken betekent "u onder iemand stellen" en wanneer het publiekelijk geweten is, schaadt dit de familie-eer.

Algemene bedenking

De cursus is geen pleidooi voor de aanpassing van onze bemiddelingspraktijk aan 'de' allochtonen. Wel wil ze aangeven dat we ons bewust moeten zijn van de verschillen, opdat we deze kunnen kaderen zowel naar slachtoffer en dader, als allochtoon en autochtoon.

Waar we allochtonen op kunnen wijzen, is dat we op zoek zijn naar een gezonde balans tussen aanpassing en erkenning van de eigenheid. Het is *vanzelfsprekend* dat een meerderheidsgroep zijn stempel drukt en dus de voorwaarden en marges bepaalt. Het is enkel *legitiem* op domeinen met een hoog maatschappelijke relevantie (strafrecht, sociale zekerheid, onderwijs,...) te verwachten dat de minderheidsgroep zich aanpast. Het is aan de bemiddelaar om dit ook zichtbaar te maken.

Het is zeer belangrijk openheid te creëren, niet enkel in het communicatieproces tijdens een bemiddeling, maar ook in het maatschappelijk debat en het gesprek van alle dag.

1. Deze tekst is een synthese van de mondelinge en schriftelijke uiteenzetting van Ann Huybrechts Voor meer informatie kan u de teksten opvragen op het secretariaat van VZW Suggnomè.

Tina Jammaers, herstelbemiddelaar meerderjarigen Mechelen
Kristel Buntinx, herstelbemiddelaar fase strafuitvoering Leuven

Aanbod herstelbemiddeling op het niveau van de zitting te Gent

Op 26 september 2002 werd door de vertegenwoordigers van de rechtbank van eerste aanleg van Gent, het justitiehuis, de balie, het CAW Visserij en CAW Artevelde 'het basisprotocol bemiddeling in delictsituaties' en 'het samenwerkingsprotocol inzake het project herstelbemiddeling op zittingsniveau' ondertekend. Dit initiatief kwam tot stand onder impuls van de heren E. Beaucourt en A. Bloch, respectievelijk voorzitter en ondervoorzitter van de rechtbank van eerste aanleg te Gent.

In de protocols engageren de verschillende actoren zich om in het gerechtelijk arrondissement Gent een meer op herstelgerichte strafrechtsbedeling tot stand te brengen en concreet een pilotoproject op te zetten dat bemiddeling aanbiedt aan daders en slachtoffers van relatief ernstige misdrijven bij inleiding van de zaak op de correctionele zitting. Pas in de loop van dit jaar bleek er financiële ruimte om een bemiddelaar in Gent aan het werk te zetten.

Het project is, gezien het tijdstip waarop het aanbod gebeurt, voorlopig uniek in Vlaanderen. Dat het bemiddelingsaanbod ook op het niveau van de rechtbank kan worden gedaan, past zondermeer binnen de betrachting een bemidde-

lingsaanbod te kunnen realiseren in elke fase van het rechtsgeding.

Het project in Gent verloopt methodisch, vnl. wat betreft de dossiertoevoer, uiteraard enigszins anders dan de projecten op parketniveau. De visie waaruit de bemiddeling wordt aangeboden, de werkingsprincipes van de bemiddelaar en de structurele organisatie van de bemiddeling, i.c. het werken met een arrondissementale stuurgroep die het project stuurt, zijn uiteraard hetzelfde.

Het project in Gent situeert zich op het zittingsniveau. Dit betekent dat het aanbod aan de partijen gebeurt door de rechter.

Er is een 'voorlopige' procedure opgesteld hoe dit in zijn werk moet gaan. De arrondissementale stuurgroep(1) zal, mede op basis van de bevindingen van de bemiddelingspraktijk, deze procedure verder bijsturen en verfijnen.

Op dit moment kan de vraag komen zowel van de partijen en hun raadsman of hulpverlener als van de rechter zelf.

Er zijn volgende mogelijkheden :

1. De partijen ondertekenen gezamenlijk een voorakkoord (document: "De overeenkomst strekkende tot herstelbemiddeling") waarbij zij vzw Suggnomè met een bemiddelingsopdracht willen belasten en leggen het document voor aan de rechter op de zitting. De rechter oordeelt of hij er kan op ingaan. Zo ja, stelt hij de zaak een eerste maal voor twee maanden uit en brengt de herstelbemiddelaar op de hoogte. Indien het bemiddelingsproces na twee maanden nog niet is afgerond, dan laat de herstelbemiddelaar hiervan bericht aan de rechtbank. De rechter kan beslissen de zaak een laatste maal voor maximaal drie maanden uit te stellen. De bemiddeling kan ten hoogste vijf maanden in beslag nemen.
2. In het geval de ene partij de andere partij vóór de zitting niet kan opsporen, kan de betrokkene (of zijn advocaat) zijn ver-

zoek voorleggen aan de rechter. De rechter kan, voor zover beide partijen op de zitting aanwezig zijn, het aanbod doen. Hij geeft hen hiertoe enige bedenktijd. Bij een volgende zitting kan het voorakkoord tot bemiddeling worden ondertekend.

3. De rechter kan ook zelf op de zitting het initiatief nemen en het aanbod doen aan de partijen, voor zover beiden aanwezig zijn. De rechter kan enkel bemiddeling aanbieden indien het slachtoffer zich burgerlijke partij stelt (partij wordt in het geding) en zijn schade wil vergoed zien.

Het aanbod zal eerder gebeuren bij feiten die relatief 'recent' zijn en in dossiers waar één dader tov één slachtoffer staat. Uitstel kan enkel worden verleend voor bemiddeling met het akkoord van alle partijen. (Uitstel kan ook niet bij verdachten in voorhechtenis.)

Vooraf bij de eerste mogelijkheid, is er een belangrijke rol weggelegd voor de advocaten en de hulpverlening.

De slachtoffer- en daderhulpverleners, maar ook de advocaten kunnen hun cliënten op de hoogte brengen van het bestaan van het bemiddelingsaanbod.

De advocaat is in principe in de mogelijkheid om op dat moment contact te leggen met de andere partij (of diens raadsman) en te informeren of er eventueel ruimte is voor bemiddeling. Zo ja, kan het voorakkoord tot bemiddeling worden ondertekend en voorgelegd aan de rechter op de zitting.

Wanneer partijen tot een vergelijk komen, wordt dat akkoord op papier gesteld en bezorgd aan de rechtbank.

De partijen zijn ervan op de hoogte dat wat ook het resultaat is van de herstelbemiddeling, *de rechtbank vrij blijft om te oordelen*, zowel over de regelmatigheid van de procedure als over de schuldvraag en de straf of maatregel.

Het pilootproject vraagt een inlooperperiode waarbij initiatieven worden genomen tot sensibilisering van alle justitiële actoren. Het is voorlopig wachten op de eerste casussen om uit te maken hoe het cliënteel en hun omgeving dit aanbod percipieert en apprecieert.

Dominique Bataillie
Herstelbemiddelaar Gent

Verdere inlichtingen :
Bemiddelingsdienst Gent
Eedverbondkaai 285
9000 Gent
Tel.: 09/220.88.40 of 0473/44.63.47
e-mail : dbataillie.hsb@skynet.be

1. Behalve de ondertekenaars van het protocol nemen ook vertegenwoordigers van de herstelbemiddeling voor minderjarigen, de herstelconsulent van de gevangenis Gent en de vakgroep sociale agogiek binnen de faculteit Psychologie en Pedagogie deel aan de stuurgroep.

Verslag van de samenspraak van 24 september 2004

In een eerste deel van de namiddag werden de Europese aanbevelingen, zoals beschreven in de vorige Nieuwsbrief, door Jolien Willemsen toegelicht. Nadien was er ruimte voor vragen en opmerkingen. In een tweede deel schetste Bram Van Droogenbroeck nieuwe ontwikkelingen die in Vlaanderen aan het ontstaan zijn, op het vlak van vorming in de sector van de (burgerrechtelijke/familiale) bemiddeling. Deze vormden het uitgangspunt voor een oefening waarbij we in groepjes nadachten over de voor- en nadelen van specifieke vormingsinstellingen

(verschillend van de werkgever) voor de bemiddeling in strafrechtelijke context.

1. ‘Europese aanbevelingen betreffende de training van bemiddelaars’ toegelicht door Jolien Willemsen.

Met deze aanbevelingen wil het Europees Forum aandacht geven aan de training van bemiddelaars. Het werd niet opportuun geacht om een specifiek trainingsaanbod zelf uit te werken, precies om de eigenheid/creativiteit van de bemiddelaars (in de verschillende landen) te behouden. Misschien zou men op korte termijn kunnen komen tot zogenaamde standards, en nadien eventueel tot een trainingsaanbod op Europees niveau (maar zover staan we nog niet). Om die reden heeft men op een bredere manier naar training van bemiddelaars gekeken. Belangrijk om de aanbevelingen juist te begrijpen, is te weten dat er grote verschillen zijn in vorming en training tussen de verschillende landen. De trainingsvormen van verschillende Europese landen werden naast elkaar gelegd, en daaruit zijn de aanbevelingen ontstaan. Jolien licht kort de aanbevelingen toe (zoals beschreven in de vorige Nieuwsbrief, reden waarom we ze hier niet meer herhalen).

Volgende bedenkingen worden bij deze aanbevelingen geformuleerd:

- Iedereen kan zich terug vinden in de aanbevelingen, precies omdat ze in zo’n algemene termen werden geformuleerd. Ze scheppen een kader, maar zijn nog zeer vaag en breed. In die zin worden ze opgevat als een eerste stap. Ze zijn nog zeer voorzichtig geformuleerd, men zou ‘zouden’ overal kunnen vervangen door ‘moeten’.
- Wat is het statuut van deze aanbevelingen? De aanbevelingen hebben geen bindende of formele waarde. Het is een werkdocument dat met financiële steun van Europa werd gerealiseerd. Wanneer de leden van het Europees Forum wensen dat deze ten aanzien van de overheden een meer dwingend statuut krijgen,

dan moeten de leden het Europees Forum (EF) een opdracht geven om hierrond te werken, en zal het EF moeten zien of zij daarvan werk kunnen maken.

- Wat gaat het Europees Forum met de aanbevelingen doen? Het Practice and training Committee zal verder werken met de aanbevelingen, de idee werd reeds gelanceerd om hierover een 'summerschool' te organiseren.
- Uit de aanbevelingen zelf komt niet uitdrukkelijk genoeg tot uiting dat het gaat om dader-slachtoffer bemiddeling, in criminele zaken.
- Misschien is het nuttig om na te gaan welke (gelijkaardige) initiatieven op Europees niveau bestaan voor familiale bemiddeling?
- In de opleiding zou ook het slachtofferbeeld aan bod moeten komen. Dit past perfect in aanbeveling 7, waar gesproken wordt over een multidisciplinair team. De bereidheid hiertoe vanuit Slachtofferhulp België is er alvast.

2. Ontwikkelingen op het vlak van vorming en training van 'bemiddelaars' door Bram Van Droogenbroeck

Training voor slachtoffer-dader-bemiddelaars wordt bij ons door de erkende werkgevers georganiseerd, en heeft vooralsnog een eerder vrijblijvend karakter. De werkgevers staan als het ware garant voor de kwaliteit van hun bemiddelaars. De opleiding bemiddelingsmethodiek in de sociale hogeschool Heverlee levert dan wel een getuigschrift af, maar dit heeft weinig (formele) waarde in onze sector.

In de sector van burgerrechtelijke bemiddeling is het anders. Volgens het wetsontwerp tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek in verband met bemiddeling, zijn de bemiddelaars verplicht om een passende vorming of ervaring te hebben genoten, en om permanente vorming te volgen.(1) Het

wetsontwerp voorziet verder dat er een algemene commissie wordt geïnstalleerd bestaande uit twee notarissen, twee advocaten, en twee vertegenwoordigers van bemiddelaars die noch advocaat, noch notaris zijn. Daarnaast worden drie bijzondere commissies opgericht om de algemene commissie van advies te voorzien (een commissie familiezaken, burgerlijke en handelszaken en sociale zaken). De algemene commissie heeft onder meer tot opdracht om de organen voor de vorming van bemiddelaars te erkennen, de criteria voor de erkenning van de bemiddelaar te bepalen, de bemiddelaars te erkennen, en de erkenning in te trekken van bemiddelaars die niet voldoen aan de permanente vorming.

We stellen op het terrein vast dat de (versnipperde) sector van bemiddelaars in burgerrechtelijke zaken, waar veel zelfstandigen werkzaam zijn, zich aan het organiseren is, ook op het vlak van vorming.

Een van de organisaties die in het licht van deze ontwikkelingen is ontstaan, is de vzw Federatie Belgische Mediators (FBM). Enkele van haar doelen bestaan er in om professionele bemiddeling als vorm van alternatieve geschillenbeslechting te bevorderen, om bij te dragen tot een consultatie tussen de actoren-bemiddelaars en de overheden, en om een kwaliteits-instituut voor bemiddeling op te richten.

Hoewel dit wetsontwerp (en de FBM) in intentie onze sector (slachtoffer dader bemiddeling) niet overkoepelt, kunnen we hierbij toch enkele bedenkingen formuleren. Allereerst kunnen we ons de vraag stellen of er in de opleiding tot bemiddelaar geen module 'bemiddelingsmethodiek' de verschillende sectoren kan overstijgen (en pas nadien gaan specialiseren), of zijn er zelfs op dat vlak al wezenlijke verschillen? Zo kan het leerrijk zijn voor alle partijen voeling te krijgen met andere sectoren

De initiatieven die op burgerrechtelijk vlak ontstaan, blijken een antwoord op een bestaande nood aan organisatie, terwijl onze sector reeds gestructureerd is (in werkgevers/koepels). Hoe

VORMINGSINSTITUUT
Positief
Duidelijk profiel bemiddelaar naar overheid en maatschappij
Kapstok voor de bemiddeling
Mensen die vrijgesteld worden qua tijd en middelen (professionele trainers)
Methodiekgelijkheid
Geloofwaardigheid/status t.a.v. partijen
Bredere visies, ideologisch minder gebonden
1 objectief criterium bij selectie
Negatief
Afstand praktijk – theorie
Smooit mogelijk de dynamiek binnen een beweging (gevaar van dogmatiek- standaardisering)
Hoe krijgt men de drie criteria van kennis, vaardigheden en persoonlijke groei in de opleiding?
Gevaar: te technisch
Een papieren diploma/een opleiding is geen garantie voor een goede bemiddelaar
Politieke afhankelijkheid?
Misbruik van methodiek, bemiddeling als repressie
Beperkt de oplossingscapaciteit van de maatschappij. (=Tegen de eigen ideologie)
Dynamiek is moeilijker
Wat met de vrijwilligers? Nog aparte opleiding voor vrijwilligers?

Zou de werkgever vorming moeten verplichten? Het zou tot gevolg kunnen hebben dat bemiddelaars op een meer gelijkvormige wijze gaan werken, hoewel dit niet enkel afhangt van de methodiek, maar veeleer van persoonlijke verschillen in visie, of verschil in visie van de stuurgroep waarvan je deel uitmaakt ... De aanwezigen spraken zich niet eensgezind uit voor het ene of voor het andere. Wel werd beklemtoond dat een kwaliteitsvol aanbod van permanente opleiding en training ontoegankelijk is voor elke bemiddelaar! Een blijvende uitdaging voor de huidige werkgevers!

Leen Kerremans (herstelbemiddelaar) en An Marchal (forumwerker)

1. Kamer van Volkvertegenwoordigers, Wetsontwerp van 24 juni 2004 tot wijziging van het gerechtelijk wetboek in verband met bemiddeling (Doc. 51 0327/009)

Goed om weten

1. Vanaf januari 2005 start nu ook in het arrondissement Turnhout een herstellbemiddelaar meerderjarigen voor vonnis. Filip Van Gorp zal deze functie waarnemen.

2. Stand van zaken wettelijk kader herstellbemiddeling meerderjarigen: het voorontwerp van wet, dat na advies van de Raad van State is aangepast, zal nog één keer behandeld worden op de interkabinetten werkgroep, om nadien geagendeerd te worden in de Commissie Justitie in de Kamer.

3. Colloquium 'Restorative Justice: where are we heading?': Op 14/15 en 16 oktober 2004 vond in Boedapest een colloquium plaats in de schoot van het European Forum for Victim Offender Mediation and Restorative Justice. Onder de vorm van workshops en café conferences kregen uiteenlopende onderwerpen een forum. Niettemin waren er twee klemtonen. In landen waar Restorative Justice reeds een 'geschiedenis' kent, breekt het tijdperk aan van het voorzien in een wettelijke basis. De vraag was wat dit nu betekent voor de praktijk en hoe we hiermee omgaan. Daarnaast werd ruim aandacht besteed aan de ontwikkeling van nieuwe RJ practices in Oost-Europa.

Een verslag zal later verschijnen op de website van het Europees Forum.

(www.euforumrj.org).

Tijdens een bijeenkomst van het Training en Practice Committee van het European Forum heeft Suggnomè zich geëngageerd om mee te werken aan de organisatie van een Summerschool voor trainers. Ook de aanbevelingen betreffende de training van bemiddelaars zullen hier verder behandeld worden. Dit wordt op de werkgroep Internationale uitwisseling van Suggnomè verder opgevolgd.

Het European Forum publiceerde twee boeken (meer info bij het secretariaat van het Europees Forum):

- European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice, Aertsen I. e.a., Rebuilding community connections – mediation and restorative justice in Europe. Responses to violence in every day life in a democratic society (2004), Raad van Europa, Strasbourg, 123 p.
- Miers D. & Willemsens J. (eds.), Mapping Restorative Justice. Developments in 25 European countries (2004), Leuven, 195p.

4. Op 9 november 2004 keurde de Commissie Justitie van de Kamer van Volksvertegenwoordigers de basiswet gevangeniswezen en rechtspositie van de gedetineerde goed. De stemming in de plenaire vergadering in de kamer volgt wellicht spoedig. Tot hiertoe ontbrak iedere wettelijke regeling omtrent de rechten en plichten van gedetineerden en moest men zich baseren op een kluwen van omzendbrieven en ministeriële besluiten. De nieuwe wet legt nu de rechten en plichten van gedetineerden vast en richt externe en onafhankelijke organen van toezicht op. Meer info op www.dekamer.be of www.mensenrechten.be.

5. Errata vorige nieuwsbrief: In de tekst over de gemeentelijke administratieve sancties staat dat de wet "in werking is getreden op 5 juli 2004". Dit is niet het geval. In art. 5 van de wet van 17 juni 2004 staat vermeld dat de wet in werking treedt "op de door de Koning te bepalen datum". De wet kan nog niet in werking treden omdat een bepaalde uitvoeringsbesluiten (vooralsnog) ontbreken. Hieraan wordt nu gewerkt. Minister Dewael kondigde aan dat de wet zal in werking treden op 1 april 2005.

6. De folder voor het postuniversitaire programma 'European Master in Mediation'

voor het jaar 2004-2005 is beschikbaar. U kan hem terugvinden op onze website of elektronisch opvragen bij an.marchal@suggnome.be. Meer info vindt u ook op www.iukb.ch, of kan u per mail opvragen bij mediation@iukb.ch.

7. Op dinsdag 14 december 2004 om 14.00u. zal mevrouw Siri Kemeny (National Mediation Service Noorwegen) toelichting geven bij de ervaringen van Noorse bemiddelingsdiensten, over hun samenwerking met vrijwilligers. Uiteraard is er nadien ruimte voor vragen en discussie. Deze bespreking vindt plaats in Cultureel Centrum De Romaanse Poort te Leuven, Brusselsestraat 63 (binnenkoer oversteken, ingang achteraan rechts), in lokaal B14. Iedereen is van harte welkom!

Inschrijven bij noella.verreth@suggnome.be.

Herstelgerichte detentie in het voetlicht in Wallonië

Op 21 en 22 oktober ging in de gevangenis te Marneffe, bij Huy, een tweedaagse door onder de titel “La justice réparatrice à l’épreuve du carcéral”. Het initiatief ging uit van de Franstalige herstelconsulenten in samenwerking met een plaatselijke werkgroep van penitentiair beampten en gedetineerden (!!).

De organisatoren mochten zich verheugen in een zéér grote interesse. Zelfs ondanks de bewuste beperking van het aantal inschrijvingen was met zo’n driehonderdtal aanwezigen zowat elke beschikbare stoel bezet. Onder de ingeschrevenen was er veel personeel van zowel de gevangenis, directies, sociale diensten als penitentiair beampten.

We telden tevens een aantal beleidsmensen, en natuurlijk ook de Vlaamse herstelconsulenten en onze Franstalige collega’s van Médiante. Tony Peters leidde het geheel in.

Als eerste spreker kwam Minister L. Onkelinx

aan het woord, met een stevig pleidooi voor herstelrecht, waarbij uitdrukkelijk werd verwezen naar de parlementaire werkzaamheden inzake de “Basiswet Gevangeniswezen en Rechtspositie van de Gedetineerden” én – jawel – naar het voorontwerp van wet inzake de herstelbemiddeling. Na korte, gevatte uiteenzettingen van zowel dhr. J. Vanacker, directeur-generaal, als Mevr. Depauw, herstelconsulente, was er plaats voor een getuigenis. Zowel een dader als een slachtoffer brachten, elk op hun eigen, serene manier, een indrukwekkend verhaal over hun ervaring met bemiddeling in de fase van de strafuitvoering, in beide gevallen tegen de achtergrond van een levensdelict. Onze collega’s van Médiante kregen hierbij een enorme appreciatie.

De rest van de dag was een opeenvolging van uiteenzettingen en discussies over de diverse aspecten van herstelgericht werken in de gevangenis, waarbij de hele rij van relevante actoren aan het woord kwamen: sociale diensten, beampten, directies, slachtofferhulp en – onthaal, enz.. De kritiek en de twijfels inzake het werk van de herstelconsulenten werden niet geschuwd. En dat bleef ook nog zo in de namiddag tijdens de workshops.

Dit alles maakte het geheel tot een kritische, gedreven gezamenlijke denkoefening, die door een paar schitterende acteurs tussendoor ook nog met een pittige saus van humor en ironie werd overgoten.

U zal begrijpen dat het niet van harte was dat ik de tweede dag afwezig moest blijven. Ik vernam achteraf dat de kwaliteit van het vervolg gelijkaardig was.

De Waalse herstelconsulenten hebben met deze tweedaagse alleszins een zeer moedig en bijzonder geslaagd initiatief genomen. Het wordt een hele uitdaging om iets dergelijks aan nederlandsstalige zijde te evenaren.

Leo Van Garsse
Implementator Suggnomè

“SAMENSPRAAK”

10 december 2004

‘Federale Overheidsdienst Justitie’

ZAAL 204

Waterloolaan 115

1000 Brussel

**Thema: Het voorontwerp van wet tot wijziging van de wetgeving betreffende de
jeugdbescherming**

Programma

12.30 u Welkom.

13.15 u Debat : moderator: Geert Decock (advocaat)
Sarah d’Hondt (adviseur kabinet FOD justitie)
Nicole Caluwé (eerste substituut jeugdparquet)
Min Berghmans (OSBJ)

16.30 u Einde

Inschrijven kan via het bezorgen van bijgevoegde inschrijvingsstrook aan het secretariaat van Suggnomè of via het sturen van een e-mail naar suggnome@wol.be, en dit vóór 6 december 2004. Er is geen mogelijkheid tot het verkrijgen van broodjes. Voor bijkomende inlichtingen kan u terecht bij Noëlla Verreth op het secretariaat van Suggnomè.

INSCHRIJVINGSTROOK

SAMENSPRAAK 10 december 2004

Hiermee bevestig ik dat ik,

.....(naam)

aanwezig zal zijn op 10 december 2004.

Handtekening